

Håndtering av skrantesjuka på Hardangervidda

Svar på oppdrag fra KLD og LMD datert 13. september 2021.

Bestilling 1: ordinær jakt

Følgende tiltak ble gjennomført i regi av Miljødirektoratet og Mattilsynet for å effektivisere jakta i Hardangervidda villreinområde i 2021:

Jakttid: Miljødirektoratet utvidet jakttiden med ti dager i forkant av ordinær jaktstart, det vil si jaktstart den 10. august. Villreinnemnda utvidet jakttiden til 7. oktober i etterkant av ordinær jaktstart. Det er rapportert inn ca. 400 felte villrein i perioden fra 10. august til og med 19. august, og ca. 80 rein i perioden fra 1.-7. oktober. Dette er et minimumsantall da ikke alle felte villrein er registrert med fellingsdato.

Kontrollkort og fellingstillatelser: Det ble dispensert for kravene til fellingstillatelser og kontrollkort i hjorteviltforskriften. Det var tillatt å felle to villrein på hvert kontrollkort, det ble laget et eget kontrollkort for "voksen bukk 2,5 år og eldre", som ble omgjort til "valgfridd dyr" mot slutten av jakta.

Subsidiering av utfrakt av slakt: Jegerne fikk mulighet til å søke om refusjon for 80 prosent av utgiftene til utfrakt av villrein, elg eller hjort med helikopter eller sjøfly. Norsk villreinsenter sør håndterte det praktiske etter avtale med Miljødirektoratet. Det er usikkert om dette har ført til stor økning i antall fellinger, men ordningen er likevel godt mottatt lokalt. Det er så langt mottatt 144 søknader om refusjon, til en samlet sum på 665 283 kr. Vi forventer at det kommer noen flere refusjonskrav, men antar at de aller fleste har sendt inn søknad.

GPS-merka villrein: Informasjon om hvor villrein med GPS-sendere oppholder seg ble tilgjengeliggjort med 24 timers forsinkelse på www.dyreposisjoner.no. Mange benyttet muligheten til å følge med på hvor dyrene befant seg, og bare i de to-tre første ukene i august var det 1500 nye brukere av Dyreposisjoner.

Fellesjaktavtaler: Miljødirektoratet dispenserte fra bestemmelser i hjorteviltforskriften slik at jegere på Hardangervidda fikk mulighet til å inngå muntlige fellesjaktavtaler med andre vald. Normalt må fellesjaktavtaler være skriftlige.

Soneforskrift: Soneforskriften ble endret slik at forbud og påbud på Hardangervidda skulle samsvare med reglene i Nordfjellsonen. Det ble forenklet krav til jegere i CWD-sonen, blant annet når det gjelder melding når slakt skal fraktes ut av sonen.

I tillegg til tiltakene nevnt over, har lokal villreinforvaltning og rettighetshavere bidratt til å gjøre jakta effektiv gjennom ulike løsninger lokalt.

Bestilling 2: forberedelser for et eventuelt ekstraordinært uttak

I denne bestillingen ber departementene om at et eventuelt ekstraordinært uttak forberedes. I tillegg er vi bedt om å peke på utfordringer med et slikt uttak.

Ansvarsområder

Miljødirektoratet og Mattilsynet jobber forløpende med forberedelser til et eventuelt ekstraordinært uttak og tar høyde for ulike scenarier. I felt vil Statens naturoppsyn (SNO) ha ansvar for å bringe felte villrein til avtalte leveransesteder, hvor Mattilsynet overtar ansvaret for videre oppfølging av dyrene, herunder prøvetaking. Arbeidsfordelingen er av vesentlig betydning for både smittevern og effektivitet i et eventuelt uttak.

Mattilsynet har gjort faglige vurderinger rundt dyrehelse, dyrevelferd, kjøtthygiene og kjøttkvalitet ved et eventuelt statlig uttak av rein på Hardangervidda. Dette gir rammer for hvordan SNO kan planlegge og gjennomføre et eventuelt uttak.

Planlegging av praktisk gjennomføring

SNO planlegger det praktiske rundt et eventuelt fellingsoppdrag. Arbeidet består i stor grad av å forberede tjenestekjøp med personell som har rett kompetanse, innkjøp av anskaffeskritisk materiell som snøskutere, og klargjøre dokumenter for anbud på større anskaffelser. Det lages også en oversikt over materiell som må anskaffes dersom et oppdrag blir gitt.

SNO tar utgangspunkt i at tolv personer engasjeres i et statlig fellingslag. Av disse er halvparten fast ansatte i SNO og halvparten sivile på tjenestekjøp. Det er i denne sammenheng rettet en skriftlig henvendelse til berørte fjellstyrer med spørsmål om personell som kan inngå i et statlig fellingslag, og om bruk av fjellstyrenes hytter under arbeid med felling. Det er mulig å utvide fellingslaget ved behov, ved å bruke personell som var tilknyttet saneringen av Nordfjella sone 1.

Mattilsynet planlegger midlertidige prøvetakingsstasjoner på egnede steder med tilgang til kontainerne.

Hovedutfordringer

Dyrevelferd

Et statlig uttak må gjennomføres innenfor forsvarlige rammer for dyrevelferd. Mattilsynet forvalter dyrevelferdsloven. De har beskrevet sentrale føringer for god dyrevelferd ved statlig uttak av rein på Hardangervidda. Valg og gjennomføring av metoder for statlig uttak er SNO sitt ansvars- og kompetanseområde. SNO vil lage en instruks for fellingspersonellet som også innbefatter dyrevelferdsmessige hensyn. Mattilsynet vil føre tilsyn under uttaket og vil overvåke kondisjon i forbindelse med prøvetaking av felte dyr.

Flokkstruktur

Dersom det skal felles et bestemt antall villrein fordelt på ulike alders- og kjønns kategorier, er flokkstrukturen av stor betydning. Utfra de siste års erfaringer er det sjelden å finne bukkeflokker som har forlatt fostringsflokkene før seint på våren. Et uttak av dyr fra store fostringsflokker er forbundet med svært store utfordringer når det gjelder nødvendige dyrevelferdsmessige hensyn, fordi hele flokken vil jages på flukt ved hvert fellingsforsøk. Uttak av bukk fra slike flokker vil gi ytterligere utfordringer fordi bukkene ofte går midt i flokken. I tillegg er det vanskelig å skille bukkene fra simlene fordi det er relativt mye gevirgnaging i bestanden på Hardangervidda. Dette fører til at kjønns- og aldersbestemmelse blir vanskelig på grunn av manglende gevir hos begge kjønn.

Fellingsmetodikk og bruk av helikopter

Uttak av villrein vinterstid vil skje fra bakken når vær og føreforhold tillater det, med bruk av rifle med lyddemper og snøskuter til forflytning. Noe av fellingsarbeidet vil også kunne foregå fra helikopter, spesielt dersom mindre flokker kan felles i sin helhet. Vi vurderer dette som en dyrevelferdsmessig god metode forutsatt at alle dyr i flokken kan tas ut i løpet av kort tid. Metoden påfører dyra i den aktuelle flokken svært kortvarig stress, og den påfører ikke dyr i andre flokker belastninger. SNO sine erfaringer fra Nordfjella sone 1 tilsier at bruk av helikopter og felling fra lufta kan være særlig effektivt på flokker opp til 25-30 dyr. Erfaringene tilsier imidlertid også at felling av villrein fra helikopter skaper svært negative reaksjoner i befolkningen.

Smittevern og håndtering av felte dyr

Felte villrein vil på grunn av smittevernhensyn og logistikkutfordringer ved ekstraordinært uttak ikke ivaretas for konsum. Dette forventer vi at medfører misnøye, spesielt fra lokalt hold. Dersom dyrene skal brukes som mat, vil smittevernsregimet måtte endres, noe som fører til at gjennomføring av uttaket blir mer komplisert og tidkrevende.

Ferdsel

Det er mye aktivitet og ferdsel på Hardangervidda gjennom store deler av året. Ved et eventuelt statlig uttak må det så langt som mulig tas hensyn til annen aktivitet, men et statlig uttak vil få stor oppmerksomhet og kan føre til at noen målrettet oppsøker områder der felling pågår. Bevisste eller ubevisste forstyrrelser fra utenforstående kan skape utfordringer for gjennomføring av fellingsaktivitet. Potensialet for dette anser vi som betydelig større enn det som var tilfellet i Nordfjella. Utenforstående kan også videreformidle fellingsaktiviteten gjennom film og bilder. Dette kan for eksempel vise jaging av dyr, dyr som blir skutt, blod på snø, og bruk av våpen, snøskutere og helikoptre. Fremstillinger av dette uten en tilhørende forklaring, kan skape en feilaktig fremstilling av situasjonen selv om alt foregår på planlagt måte.

Det må vurderes om det av sikkerhetsårsaker kan innføres flyrestriksjoner i områder og på dager det pågår felling.

Kommunikasjon

Miljødirektoratet og Mattilsynet forbereder en kommunikasjonsplan for å håndtere kontakt med media og andre interessenter, og for å tilgjengeliggjøre informasjon fortløpende. Denne vil også avklare hvem fra direktoratene og feltpersonellet som skal være kontaktpersoner for media og andre.

Bestilling 3: faglig vurdering av behovet for ekstraordinært uttak

Bakgrunn og mål

Mattilsynet og Miljødirektoratet ga i april 2021 Landbruks- og matdepartementet og Klima- og miljødepartementet en faglig anbefaling om håndtering av skrantesjuka i Norge.

Anbefalingen bygget i stor grad på kunnskap fra rapporter fra Vitenskapskomiteen for mat og miljø (VKM) om skrantesjuka, spesielt [VKM-rapport 2021:01](#).

På tiltaket om reduksjon av voksen bukk og generell bestandsreduksjon leverte Mattilsynet og Miljødirektoratet en delt innstilling. Mattilsynet mener at det i 2021 er vesentlig å få antall bukk 3,5 år og eldre ned mot et minimum, og et uttak på 1500 voksne simler i 2021. Miljødirektoratet anbefaler at andelen voksen bukk 3,5 år og eldre reduseres ned mot 0-3 % og at 1000-1500 simler felles i 2021. Videre mener Miljødirektoratet at det er viktig å opprettholde ordinær jakt for å forvalte bestanden også i en bekjempingssituasjon, selv ved lav bestandsstørrelse.

Departementene har den 13. september 2021 fastsatt følgende mål for jakta 2021:

Andelen bukker 3,5 år og eldre må reduseres ned mot et minimum i 2021, dvs. tilnærmet lik null. Mål for felling av simler er 1000 – 1500 dyr.

Om spørsmålet knyttet til ekstraordinær jakt ble følgende bestemt:

Etter at jakten i 2021 er gjennomført, tas det stilling til behovet for ekstraordinært uttak vinteren 2021/22.

Ny kunnskap etter jakta 2021

Jaktuttak

For jakta 2021 ble det tildelt 16 000 fellingstillatelser på villrein i Hardangervidda villreinområde. Disse var fordelt på 8000 kontrollkort, som alle ga fellingstillatelse på en kalv i tillegg til et valgfritt dyr eller voksen bukk. Den 18. november var det registrert 1927 felte villrein i Hardangervidda villreinområde i Hjorteviltregisteret. Av disse er 530 voksne bukker (2,5 år og eldre), 737 voksne simler (2,5 år og eldre), 119 bukk 1,5 år, 94 simler 1,5 år og 447 kalver. Det mangler kun fellingsrapport fra to mindre vald, og endelig fellingsresultat for Hardangervidda i 2021 antas derfor å bli ca. 1930 villrein. På bakgrunn av innleverte kjever fra felte dyr er det foretatt en aldersvurdering som indikerer at flertallet av de felte voksne dyr er 3,5 år og eldre.

Veterinærinstituttet har per 11. november 2021 registrert 1439 skrantesjukeprøver fra villrein på Hardangervidda. Av disse er 1249 ungdyr og voksne felt under høstens jakt, 20 kalver og 170 med ukjent alderskategori/kjønn. Rundt 22 prøver er tatt utenfor jaktperioden eller fra fallvilt. Til sammen er det testet 5541 villrein fra Hardangervidda, og det er fortsatt kun ett dyr som har testet positivt på skrantesjuka.

Det er samlet inn kjever fra villrein felt under jakta på Hardangervidda. Ved å se på kjevens utvikling kan vi med stor sikkerhet skille villrein som er 3,5 år og eldre fra de som er 2,5 år og yngre. NINA har vurdert kjevene som har kommet inn, og av ca. 190 kjever fra voksen bukk, er hele 88 prosent 3,5 år eller eldre. Eksakt alder vil bli lest av senere.

Bestandsstørrelse

Vinteren 2020/2021 var villreinbestanden på Hardangervidda anslått til å være på ca. 6000 dyr. Vi bemerker at det er vanskelig å skaffe nøyaktige bestandstall, og estimatene har variert fra ca. 5800 til ca. 6800. Dette intervallet er benyttet i prevalensestimater fra Veterinærinstituttet nedenfor.

I forbindelse med kalvetelling 1. juli 2021, ble det registrert 7329 villrein på Hardangervidda, hvorav 1918 kalv og 4499 simle/ungdyr som gir en kalveandel på 42,6 kalv per 100 simle/ungdyr, se vedlegg 1. Dette er innenfor det normale for området. Det ble også talt opp 912 bukker i fostringsflokkene. Alle GPS-senderne ble funnet under denne tellingen, og det er vurdert at en svært stor andel av bestanden ble observert. Antallet er derfor et relativt godt estimat av den totale bestandsstørrelsen. Et fellingsresultat på ca. 1900 villrein høsten 2021 og kunnskap om annen avgang av dyr utenom jakt (erfaringsmessig 5-7 %), tilsier en bestandsstørrelse før kalving våren 2022 på rundt 5500 dyr, trolig nærmere 5000 dyr.

Bestandssammensetning

Under strukturtellinger gjennomført ved bakketelling den 12. og 15. oktober 2021, ble det telt opp 2927 dyr, se vedlegg 2. Av disse ble 6,9 % klassifisert som 3,5 år og eldre bukker, og 5,3 % ble klassifisert som 2,5 år gamle bukker. Tellingene er ansett som vellykket, og dyrene ble dokumentert med gode videoopptak. Den 5. november 2021 ble det gjennomført en ny strukturtelling fra helikopter, se vedlegg 2. Til sammen 4116 villrein ble telt opp og klassifisert, men det er noe usikkert om en flokk ble talt to ganger. Dersom dette er tilfellet, er totalantallet 3911 villrein. Dette er likevel ansett som en god telling som viser et representativt utvalg av bestanden. Opptellingen av dette materialet viser at det er 6,1-6,3 % bukk 3,5 år og eldre.

Samlet viser tellingene at det etter endt jakt er igjen 6-7 % bukk som er 3 år og eldre på Hardangervidda. Et generelt inntrykk fra tellingene, er at bukkesegmentet som er tre år og eldre i hovedsak består av unge dyr, anslagsvis i 3-4 års alder. Eldre og mer utviklet bukk utgjør en liten del, anslagsvis mindre enn 0,5-1,0 % av bestanden.

Oppdatert estimat for prevalens

Foreløpige beregninger fra Veterinærinstituttet viser at prevalensen av skrantesjuka hos villrein på Hardangervidda er ca. 0,1 %, og mest sannsynlig er prevalensen lavere enn 0,3 %. Det er sannsynlig at det er mindre enn 20 smitta villrein på Hardangervidda. Beregningene anslår at det er to bukker med skrantesjuka i bestanden (95 % kredibilitetsintervall: 0-8 bukker). Tilsvarende estimat for simler er to smitta dyr (95 % kredibilitetsintervall: 0-13 simler), og for ungdyr anslås det ett smitta dyr (95 % kredibilitetsintervall: 0-5 ungdyr). Dersom det hadde blitt funnet en ny positiv bukk under høstens jakt, vil ikke estimatene endret seg særlig. Hadde det blitt påvist skrantesjuka på en simle under årets jakt, ville prevalensen økt noe og totalt antall smitta dyr anslått til 3-31 individer.

Lokal involvering

Bestillingen fra departementene ble presentert på fagdage arrangert av Villreinerådet i Norge. Mattilsynet og Miljødirektoratet har også gjennomgått bestillingen i møter med lokal villreinforvaltning, hvor vi har mottatt synspunkt i saken. Vi har invitert lokale interessenter og kommuner til å komme med skriftlige innspill, og også mottatt innspill uoppfordret. Alle innspillene er vedlagt, se vedlegg 3, og under er en kort oppsummering.

Hardangervidda villreinutval og Villreinnemnda for Hardangerviddaområdet sendte et felles innspill. De mener at det må fastsettes bestandsmål før det iverksettes ekstraordinære tiltak. De anbefaler et mål om årlig tilvekst på 1500 kalver, en bestand på minimum 4500 villrein med lav andel bukk, og at bestanden forvaltes gjennom jakt.

De argumenterer for at anbefalingene fra VKM i svært stor grad er fulgt opp, og viser til at bestanden i dag er redusert til under 6000 vinterdyr, og at andelen bukk er redusert fra 27 prosent til ca. 4 prosent bare siden 2019. De mener at ett funn av skrantesjuka blant ca. 5500 prøver tilsier at det er tid til å avvente videre uttak til neste jakt sesong.

Dyrene er i dårlig kondisjon, og nemnd og utvalg mener at villreinstammen må gis ro kommende vinter. Samtidig må myndigheter og forskere innhente nødvendig kunnskap, og planlegge og iverksette andre tiltak som bidrar til å redusere smittefare. Blant annet nevnes tiltak for å redusere forstyrrelsen fra menneskelig aktivitet slik at villreinen får tilgang til de beste beiteområdene.

De mener det er svært uheldig å prøve å felle bukk kommende vinter da de aller fleste bukkene går sammen med fostringsflokker med drektige simler og kalv. Dette vil forstyrre de sårbare dyrene. Ekstraordinært uttak av dyr vil medføre et svært høyt konfliktnivå, og vil kunne skade videre oppslutning om tiltak for å bekjempe og overvåke skrantesjuka. De forutsetter at lokal forvaltning involveres i det videre arbeidet, og at det vurderes økonomisk kompensasjon.

Nore og Uvdal kommune, Vinje kommune, Hardangervidda Grunneigarsamskipnad og Fjellstyra på Hardangervidda har i stor grad sluttet seg til innspillet fra nemnd og utvalg. Også Eidfjord og Tinn kommuner oppfordrer til å legge avgjørende vekt på tilbakemeldinger fra lokal forvaltning.

Maarfjell sameige mener det må prioriteres ressurser til forskning og overvåking framfor uttak av dyr. De understreker at de ikke vil godkjenne at offentlige myndigheter benytter deres grunn til ekstraordinært uttak.

Tilsynsutvalet i Vestland har forvaltningsansvar for motorferdsel. De mener at motorisert vinterjakt er skadelig og går utover troverdigheten og folks lojalitet til motorferdselsrestriksjoner.

Norges Miljøvernforbund og Dyrenes Rett mener at et ekstraordinært uttak er i strid med norsk lovverk og Norges internasjonale forpliktelser for villreinen, i det de viser til den ekstra belastningen dyrene kan bli utsatt for.

NOAH – for dyrs rettigheter oppfordrer til å la være å sette i gang ekstraordinært uttak og NOAH oppfordrer spesielt til å ikke sette i gang motorisert jakt på reinsdyr, da dette vil medføre alvorlige dyrevelferdsmessige konsekvenser. NOAH stiller spørsmål ved om håndteringen er i tråd med loven og internasjonale forpliktelser.

Vurdering

Mål og virkemidler

Miljødirektoratet og Mattilsynet anbefaler at målet om å begrense, og om mulig, utrydde klassisk skrantesjuka videreføres. VKM-rapporten fra januar 2021 har en tydelig anbefaling på en rekke tiltak og understreker samtidig at det er summen av tiltak som vil være viktig for å nå målet om en frisk og levedyktig villreinbestand på Hardangervidda. Vi mener det er sentralt å beholde jakt som den viktigste uttaksformen i det langsiktige arbeidet med bekjempelse av skrantesjuka og kunnskap om sykdomsforekomst. Høstens jakt har vært god, med høy felling i forhold til antall dyr i bestanden. Beslutninger om mål, strategier og tiltak videre må primært bygge på den kunnskapen vi har i dag, etter høstens jakt.

Vurdering av ekstraordinært uttak av bukk

VKM-rapporten har en grundig gjennomgang av betydningen av bukkesegmentet når det gjelder risiko for forekomst av skrantesjuka og smittespredning. Nedskyting av bukk beskrives som det eneste tiltaket hvor vi gjennom jakt kan ha mulighet til å senke smitteraten, og at sjansen for å utrydde skrantesjuka er bedre jo raskere tiltaket gjennomføres. Høyt bukkeuttak beskrives også som et egnet tiltak for å begrense forekomsten på lenger sikt.

Antall voksen bukk over 3,5 år på Hardangervidda ble under kvotefastsettingen i 2021, estimert til å være om lag 700 dyr. Strukturtellingene som er gjennomført høsten 2021 tilsier at det etter jakt er seks til syv prosent bukk som er 3,5 år og eldre på Hardangervidda. Med en estimert

bestandsstørrelse på ca. 5500 dyr tilsier dette at det er rundt 350 bukk som er 3,5 år og eldre i bestanden etter endt jakt. Dette er over målet for jakta 2021, fastsatt av KLD og LMD i juni 2021. En stor andel av bukkene er imidlertid vurdert som 3-4 år, mens eldre bukker enn dette anslagsvis utgjør mindre enn én prosent av bestanden. Vi viser også til at 47 prosent av bukkene ble tatt ut i 2019 alene, som et ledd i den intensive kartleggingen av skrantesjuka. Avskytingen etter 2018 har også resultert i et svært lavt uttak av simler, noe som medfører at den årlige rekrutteringen av både bukker og simler inn i de yngste aldersklassene blir stor. Basert på dette mener vi at vi langt på vei har lyktes med å redusere andelen eldre bukk i bestanden på Hardangervidda, selv om målet regjeringen har satt for jakta 2021 ikke kan sies å være oppnådd. Det er tillegg positivt at gjennomsnittsalderen på de gjenværende bukkene er lav.

Mattilsynet understreker at voksen bukk representerer en særlig risiko for videre spredning innad i bestanden. Et ekstraordinært uttak av flest mulig bukker som er 3,5 år og eldre vinteren 2022 kan bidra til å redusere risikoen for spredning av klassisk skrantesjuka. Det er derfor en risiko forbundet med å avvente ytterligere uttak av bukk til jaktseasonen 2022.

I en bestand med tilnærmet normal alders- og kjønnsstruktur, vil grupper av eldre bukk skille seg fra fostringsflokkene som består av simler, kalv og ungdyr. Dette skjer normalt etter nyttår, mens yngre bukker normalt følger simleflokkene lengre, og i en del tilfeller helt fram mot kalving. På Hardangervidda er det ikke lenger en normal struktur i bestanden, noe som fører til at det har vært få rene bukkeflokker vinterstid, noe som ble bekreftet sist vinter i forbindelse med radiomerking. Et ekstraordinært målrettet uttak av bukk i de store fostringsflokkene i løpet av vinteren vil derfor være svært krevende å gjennomføre, og føre til mye forstyrrelser og belastning på dyrene.

En tilnærming for å ivareta dyrevelferden på best mulig måte kan være å begrense jakten til mindre flokker, fortrinnsvis grupper av eldre bukker og enkeltdyr. Dersom det finnes mindre bukkeflokker eller enkelt dyr (eldre bukk) som er isolert fra fostringsflokkene, er det mulig å ta ut disse via felling fra helikopter. Den alvorlige situasjonen med risiko for spredning av smitte har betydning for vurderingene av dyrevelferden ved et slikt uttak av rein på Hardangervidda. Selv om felling fra helikopter er effektiv og dyrevelferdsmessig mindre belastende, forventer vi at det vil skape sterke reaksjoner og forårsake mye motbør lokalt.

Kostnaden i tid og kroner ved å gjennomføre et bukkeuttak i vinter vil være svært høy, samtidig som sannsynligheten for å oppnå en vellykket felling av mange dyr vil være lav. Vurdert opp mot risikoen for fravær av lokal deltakelse i framtidig forvaltning kan den reelle kostnaden bli svært høy.

Vurdering av ekstraordinært uttak av simler

Målet om uttak av 1000-1500 simler under jakt høsten 2021 ble ikke nådd. Det mangler ca. 200 voksne simler for å oppnå minimumsmålet på 1000 fellinger i bestillingen fra departementene.

Mattilsynet mener derfor at det også for kategorien voksne simler er behov for å vurdere ytterligere uttak av dyr. Det totale uttaket av dyr i jakten har ikke ført til en bestandsreduksjon av betydning, siden kalvetilveksten er rundt 1900 dyr. Vi viser til anbefalingen fra Mattilsynet om behovet for uttak av totalt 1500 voksne simler for å starte en bestandsreduksjon.

Bestandsreduksjonen haster ikke like mye som uttak av eldre bukk og har en usikker effekt når det gjelder spredning innad i bestanden, men vil sannsynligvis begrense forekomsten av miljøsmitte og muligheten for spredning til andre bestander. Redusert bestandstetthet gir blant annet lavere absolutt antall infiserte dyr og mindre miljøsmitte, og dermed mindre fare for spredning til andre ville hjortedyr. Imidlertid vet vi at denne typen felling tidligere har skapt svært negative reaksjoner i befolkningen.

Et høyt uttak av simler skulle både bidra til en bestandsreduksjon, og øke kunnskapen om forekomst av skrantesjuka i simlesegmentet. Beregninger antyder en gjenværende bestand på rundt 5500 villrein, men vi må ta i betraktning at nøyaktigheten rundt tallene er noe usikker. Bestanden på Hardangervidda i dag er relativt liten sett i et lengre tidsperspektiv. I perioden 1986–2019 har bestanden variert fra rundt 5000 til 15 000 villrein. For å imøtekomme utfordringer med skrantesjuka, har jaktuttaket vært relativt høyt de siste årene, og lokal villreinforvaltning har fraveket både målene i egen bestandsplan og kvalitetskriterier i kvalitetsnormen for villrein.

Verken Miljødirektoratet eller Mattilsynet anbefaler uttak av simler fra fostringsflokker vinterstid. Overvåkingsdata viser at dyras kondisjon på Hardangervidda (målt i form av slaktevekter) er de laveste i Norge, og langt under det som er ønskelig for en villreinbestand. Denne bestanden er derfor mer sårbar for forstyrrelser. Villreinen på Hardangervidda er under stadig økende menneskelig påvirkning, og har i flere år vært avskåret fra å benytte sine opprinnelige årstidsbeiter, blant annet som følge av økt ferdsel og trafikk. Uttak av simler på vinteren eller om våren er svært kontroversielt og anbefales ikke i denne situasjonen.

Mulighetene for ekstraordinært uttak på Hardangervidda er i tillegg vesentlig forskjellig fra Nordfjella sone 1 og 2. Både topografi og flokkstørrelse tilsier at slike uttak vil være langt mer krevende da rundt 80 prosent av bestanden stort sett går i to til tre flokker gjennom store deler av året.

Vurdering av samarbeidet med lokal forvaltning

Det er sterk lokal motstand mot ekstraordinært uttak av villrein på Hardangervidda. Iverksettelse av ekstraordinære uttak vinter eller vår 2022 kan derfor bli svært ødeleggende for forholdet mellom lokal og nasjonal villreinforvaltning på Hardangervidda. I 2003 erfarte direktoratet at mangel på tillit førte til omfattende boikott av ordinær villreinjakt grunnet uenigheter om bestandstall og kvotestørrelse. Dette hadde sin bakgrunn i at flertallet av rettighetshavere ønsket et års "fredning" (fellingskvote på 0 dyr), mens det daværende Direktoratet for naturforvaltning gav medhold i en klage og fastsatte fellingskvoten til 1000 dyr. Fellingen det året ble på bare 117

dyr. Forvaltningskrisen ble løst ved at direktoratet satte ned en gruppe som ble enige om rolle- og ansvarsfordeling i arbeidet med bestandsplaner og fellingskvoter, og kjøreregler for behandling av klagesaker. Dette har i ettertid fungert godt, og rutinene det ble enighet om er seinere også lagt til grunn for villreinforvaltningen generelt, jf. veileder M-478/2016 til forskrift om forvaltning av hjortevilt.

Et vesentlig moment fra Miljødirektoratet og Mattilsynet i denne vurderingen, er at ekstraordinære uttak med stor sannsynlighet kan føre til at oppslutningen om den ordinære jakta kan bli svært lav de kommende jaktseongene. Vi kan da komme i en situasjon der statlige uttak blir det viktigste og eneste virkemiddelet for å regulere bestanden til ønsket nivå i mange år framover. Dette ønsker vi å unngå.

Miljødirektoratet og Mattilsynet mener at den lokale villreinforvaltningen, i samarbeid med jegerne, har vist stor vilje og evne til å tilpasse uttaket til de overordna mål og føringer i arbeidet mot skrantesjuka. Vi har stor tiltro til at lokal forvaltning, i samarbeid med rettighetshavere, jegere og kunnskapsstøtte, vil utnytte handlingsrommet for ytterligere tilpasninger til å nå de overordna målene for sykdomsbekjempelsen.

Om skrantesjuka

Oppdaterte beregninger fra Veterinærinstituttet viser at det sannsynligvis er et lite antall smittede villrein på Hardangervidda (median 6, gjennomsnitt 7,5, 95 % konfidensintervall: 1-22). Det veterinærfaglige og vitenskapelige grunnlaget som tidligere anbefalinger og fastsatte mål bygger på, er dermed for alle praktiske formål uendret.

VKM skriver i sin rapport: *De mest virkningsfulle tiltakene for å begrense og potensielt utrydde smitte i denne fasen av et utbrudd, vil være (1) å redusere andelen bukk i vinterstammen kraftig, og/eller (2) foreta en sterk reduksjon av bestanden. Effekten av tiltakene øker jo raskere tiltakene iverksettes.* Videre sier VKM-rapporten at en reduksjon av bukk 3,5 år og eldre ned mot 0-3 % haster mest, og bør skje allerede i 2021.

Mattilsynet mener at etablering av smitten og spredning av sykdommen med stor sannsynlighet vil gi svært store konsekvenser. Bildet fra Nord-Amerika viser stor spredning av sykdommen de siste 20 årene. Det vil medføre store konsekvenser dersom smitten sprer seg, ikke bare for andre villreinstammer og ville hjortedyrbestander, men også for tamreinnæringen og urfolks rettigheter. Det vil kunne få konsekvenser for jakt og friluftsliv, turisme og omsetning av viltkjøtt. Den menneskelige eksponering av prioner vil øke. Vi har også en internasjonal forpliktelse om å håndtere alvorlig dyresykdom. I Europa er klassisk skrantesjuka foreløpig bare påvist i Norge. På sikt må vi regne med at spredningen også kan skje utover våre landegrensener, dersom vi ikke gjennomfører inngripende tiltak. Vi vet ikke hvor fort smitten vil spre seg, men vi vet med stor sannsynlighet at spredning vil skje, både mellom levende dyr og fra miljø.

Vi mangler fortsatt mye kunnskap knyttet til skrantesjuka, men vi må forvalte etter beste tilgjengelige kunnskap. Førre var-prinsippet veier tungt i håndtering av alvorlige, smittsomme sykdommer, selv når sykdommen er av en slik art at den smitter og sprer seg over lang tid. Smitten vil ikke forsvinne av seg selv, og etter hvert som forekomsten øker, vil miljøsmitten øke. Prionene fortsetter å være smitteførende, selv etter mange år i miljøet. Ny kunnskap viser at den minste dosen med prioner som skal til for å smitte et dyr, er mindre enn tidligere antatt.

Det er ikke påvist villrein med skrantesjuka denne høsten. Vi er enige i at sykdommen tilsier at det må handles raskt for å ha muligheter for å kontrollere situasjonen. Vi mener likevel at hastigheten og handlingene må avveies mot andre elementer som er viktige i sykdoms-bekjempelsen. I tid skiller det om lag seks måneder mellom et eventuelt ekstraordinært uttak og ordinær jakt.

Smittevern og håndtering av felte dyr

Uavhengig av fellingsmåte vil det være krevende å ta ut dyra på en måte som både er forsvarlig med tanke på smittevern og samtidig gjør kjøttet egnet til konsum. Dette vil øke motstanden mot tiltaket ytterligere.

Håndtering av bestanden framover

Vi anbefaler at villreinbestanden på Hardangervidda overvåkes tett gjennom vinteren. Syke og skadde dyr bør fortløpende tas ut og testes dersom felling lar seg gjennomføre på en god måte. Vi anbefaler derfor at SNO har oppsyn med dyrene, både i felt og via GPS-posisjoner fra merka villrein. Det er derfor viktig å ha et tilstrekkelig antall villrein merket i villreinområdet.

Håndtering av skrantesjuka er en utfordring med et langt perspektiv, som ikke på noen måte kan forventes avsluttet i 2022. I den forbindelse er lokalkunnskap og kunnskap fra forskere helt essensielt å ha med seg videre. Dette gjenspeiles i vårt foreløpige svar på bestilling 4.

Vi bemerker også at vi i den framtidige håndteringen av villrein og skrantesjuka på Hardangervidda, må ha dialog med de lokale om behovet for ekstraordinært uttak som supplement til jakt. For å sikre god lokal oppslutning om slike dialogprosesser, er det av avgjørende betydning at disse gjennomføres før eventuelle beslutninger om ekstraordinære uttak.

Konklusjon

Det er svært bekymringsverdig at oppdaterte estimater fra Veterinærinstituttet viser at det sannsynligvis er et lite antall smittede villrein på Hardangervidda, og målene for bestandsreduksjon som ble satt for jakta 2021 er ikke nådd.

Naturgitte forhold knyttet til skrantesjukens art, bestandens kondisjon og adferd, samt beiteområdenes utbredelse og topografi gjør imidlertid at det er svært vanskelig å gjennomføre ekstraordinære uttak hvor det er hevet over tvil at den positive effekten oppveier de negative konsekvensene som følger med. Dette gjør bekjempingsarbeidet meget krevende.

Voksen bukk representerer en særlig risiko for videre spredning innad i bestanden, og et ekstraordinært uttak av flest mulig bukker over 3,5 år vinteren 2022 vil kunne bidra til å redusere risikoen for at vi mister kontroll i tidlig fase av sykdomsutviklingen. Dersom det finnes mindre bukkeflokker eller enkelt dyr (eldre bukk) som er isolert fra fostringsflokkene, er det mulig å ta ut disse via felling fra helikopter. Vi vurderer dette som en dyrevelferdsmessig god metode forutsatt at alle dyr i flokken kan tas ut i løpet av kort tid. Metoden påfører dyra i den aktuelle flokken svært kortvarig stress, og den påfører ikke dyr i andre flokker belastninger. Kostnaden i tid og kroner ved å gjennomføre et bukkeuttak i vinter vil imidlertid være høy, samtidig som det er usikkert hvor mange av de rundt 350 bukkene det vil være mulig å få tatt ut. Vurdert opp mot risikoen for fravær av lokal deltakelse i framtidig forvaltning kan den reelle kostnaden bli svært høy i forhold den risikoreducerende effekten som oppnås.

Bestandsreduksjon gjennom ekstraordinært uttak fra fostringsflokker er ikke tilrådelig vinteren 2022. Til det er den mulige positive effekten for usikker i forhold til de negative konsekvensene.

Etter en samlet vurdering har Mattilsynet og Miljødirektoratet kommet til at det ikke er tilrådelig å gjennomføre ekstraordinære uttak av villrein vinteren 2022. Hensynet til en god framtidig forvaltning og lokal oppslutning om det videre arbeidet er tillagt stor vekt i denne vurderingen.

Bestilling 4: videre forvaltning av stammen

Mattilsynet og Miljødirektoratet er bedt om å gjøre en helhetlig faglig vurdering av videre forvaltning av villreinbestanden på Hardangervidda, og skal på egnet måte involvere de lokale i vurderingene.

Direktoratene ønsker å gjennomføre dette arbeidet som en dialogprosess med en bredt sammensatt arbeidsgruppe, tilsvarende som for arbeidet med reetableringen av villrein i Nordfjella sone 1. Denne arbeidsformen er godt mottatt lokalt, og er også ønsket av villreinforvaltningen på Hardangervidda. Lokal forankring av arbeidet blir viktig, det samme blir forankringen innenfor fagfeltene bestandsforvaltning, økologi og veterinærmedisin. Direktoratene utformer mandat og oppnevner medlemmer til gruppa. Medlemmer skal innhente, ivareta og formidle synspunkter fra egen organisasjon eller eget fagfelt i arbeidet.

I tillegg har Mattilsynet og Miljødirektoratet bestilt en egen faglig vurdering av genetikk og bestandsreduksjon. Denne skal være ferdig 1. mars 2022.

Vi anslår at den endelige vurderingen av videre forvaltning av villreinbestanden på Hardangervidda kan foreligge til sommeren 2022.

Vedlegg 1 - Notat kalvetelling Hardangervidda 2021 – NINA.

Vedlegg 2 - Notat strukturtelling Hardangervidda 2021 - NINA og NVS.

Vedlegg 3 - Innspill fra lokale interessenter, kommuner med flere.

Deres ref:
Vår ref: Roy Andersen
Sted: Trondheim
Dato: 17.11.2021

NOTAT; KALVETELLING PÅ HARDANGERVIDDA I 2021

Norsk Institutt for naturforskning har i samarbeid med Villreinutvalget på Hardangervidda gjennomført kalvetelling på Hardangervidda som et ledd i Overvåkingsprogrammet for hjortevilt, Villreindelen. Det ble gjennomført to forsøk på kalvetelling, som har vært vanlig de senere årene, for å kunne få så gode tall som mulig kalveproduksjonen i 2021. Forsøkene ble gjennomført den 1. og 16. juli og forholdene var gode under begge forsøkene.

Kalvetelling gjennomføres ved at det brukes helikopter til å lokalisere så mange som mulig av villreinflokkene i området den aktuelle dagen. Hovedfokuset er fostringsflokkene, men alle flokker som observeres fotograferes og registreres. Ved telling brukes posisjonene til de radiomerkede dyrene og tidligere erfaringer fra kalvetellinger aktivt til å bestemme hvilke områder som letes gjennom under tellingen. I ettertid kontrolleres alle posisjoner fra merkede dyr opp mot flokker som er funnet for å sikre at alle radiomerkede dyr ble funnet. Det skilles mellom kalv, simle/ungdyr og bukk (2 år og eldre) når bildene telles opp i ettertid.

Olav Strand, NINA, var ansvarlig for fotografering av flokkene på begge tellingene. Mannskap utpekt av villreinutvalget var med som observatører i helikopteret under tellingen. Svein Erik Lund (sekretær for villreinutvalget og Roy Andersen (NINA) gikk gjennom og telte opp bildene etter tellingene .

Bildene fra den første var bedre enn de fra andre tellingen. Bildekvaliteten var like god, men dyrene på bildene fra den andre tellingen stod generelt mye tettere og gjør opptelling/klassifiseringen vanskeligere. Bildene fra den første tellingen ble derfor brukt.

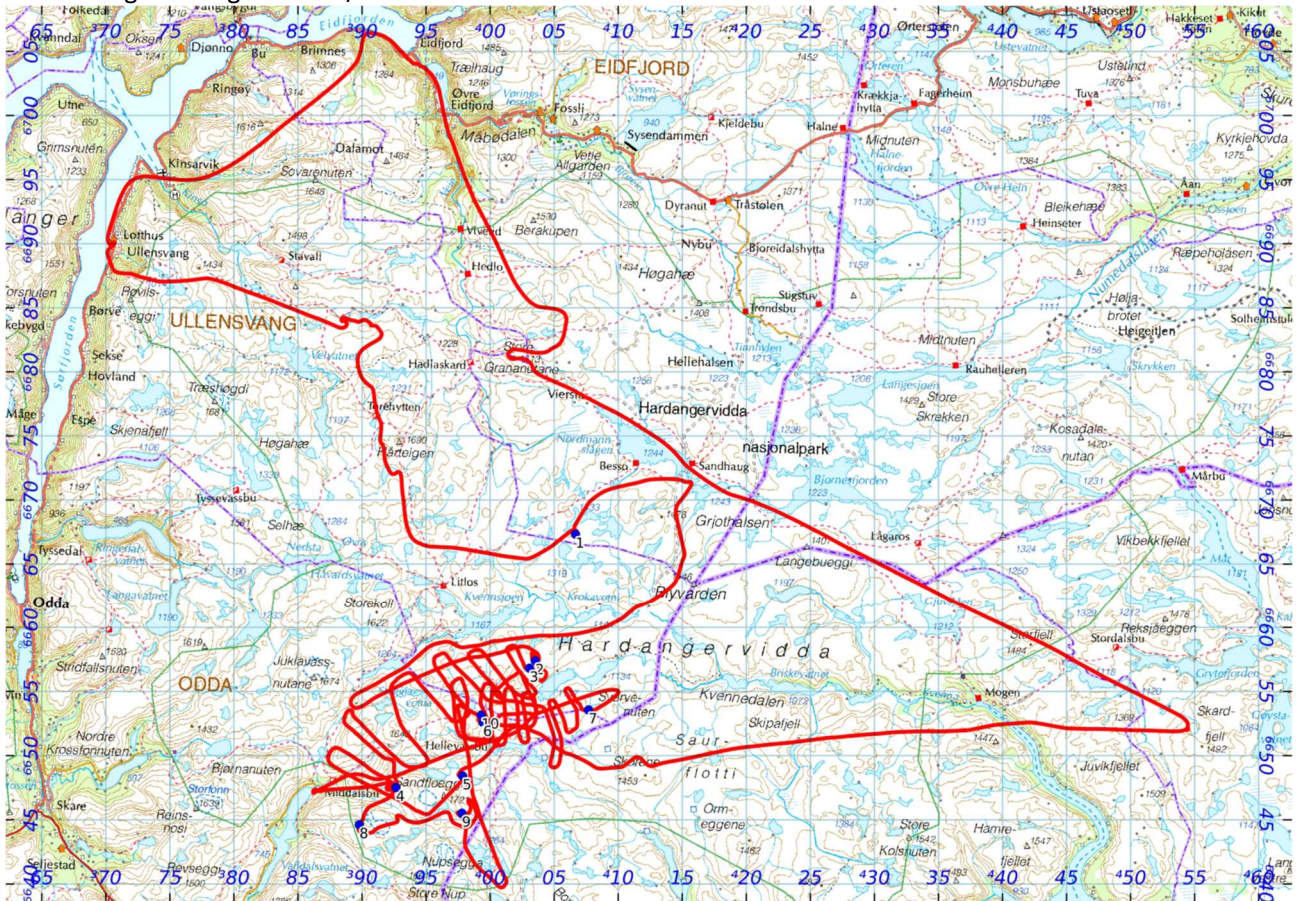
Det ble funnet 7329 dyr på tellingen i 9 forskjellige flokker (se tabell 1). Tallene gjengitt er resultatet fra NINA sin opptelling av bildene, men forskjellen fra villreinutvalgets opptelling var liten. NINA har lengst erfaring med opptellingen og disse tallene er derfor brukt. Det ble funnet 1918 kalver og 4499 simle/ungdyr som gir en kalveandel på 42,6 kalv/100 simle-ungdyr. Noe som er innenfor det normale for området. Det ble funnet 912 bukk i fostringsflokkene.

Flyrute og hvor flokkene ble funnet finnes i vedlagte kart.

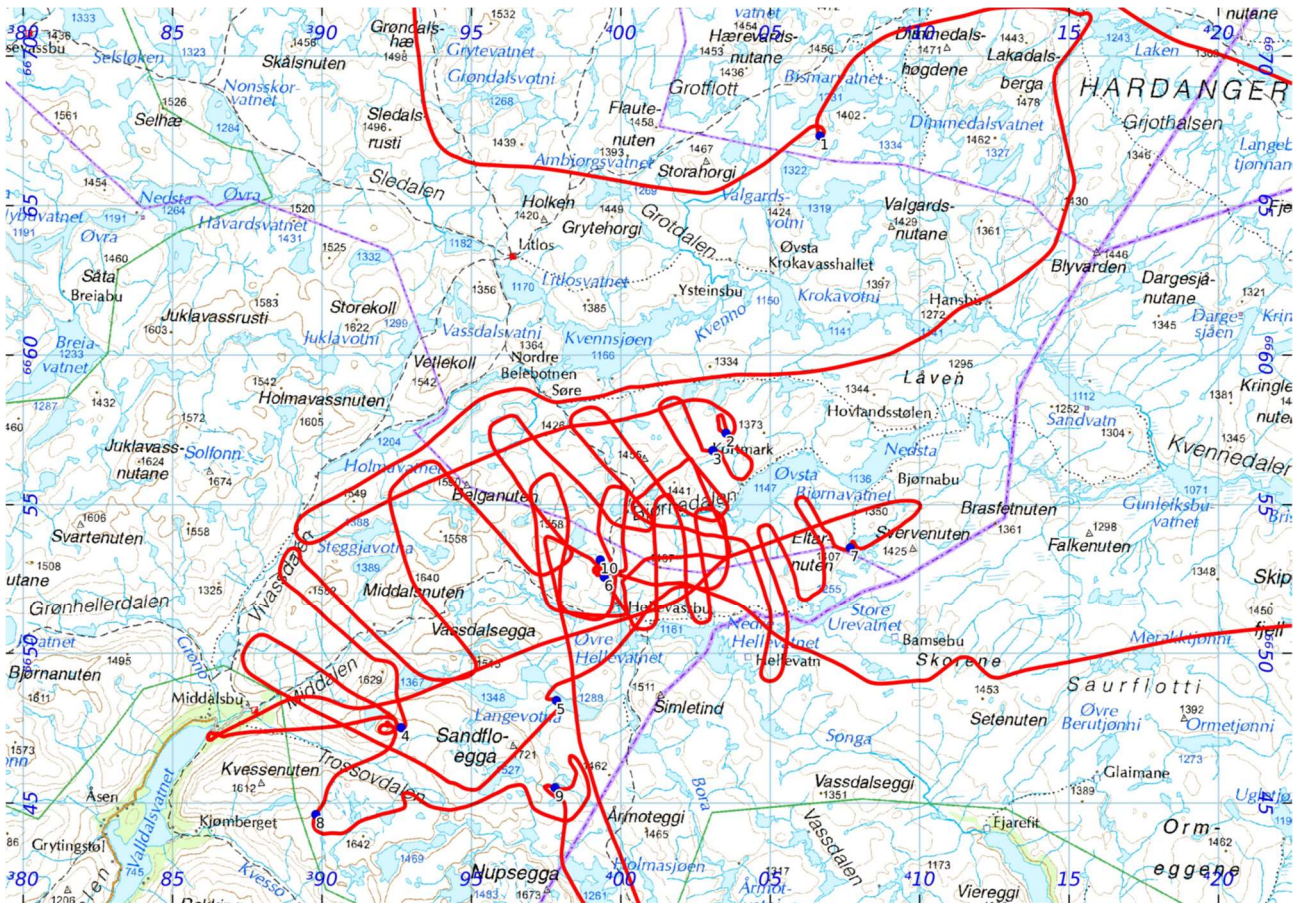
Dato	Tid	Flokk nr	Flokk str	Kalv	S-U 1 år +	Bukk 2,5år+
01.07.2021	11:03	1	4	0	2	2
01.07.2021	11:34	2	685	207	449	29
01.07.2021	11:34	3	1468	596	856	16
01.07.2021	12:06	4	180	1	35	144
01.07.2021	12:30	6	2770	816	1849	105
01.07.2021	13:07	7	1798	296	1216	286
01.07.2021	14:15	8	43	0	19	24
01.07.2021	14:23	9	363	0	57	306
01.07.2021	14:35	10	18	2	16	0
			7329	1918	4499	912

Tabell 1. Kalvetelling på Hardangervidda 01.07.2021

Kalvetelling Hardangervidda 1/7 2021

Kart 1. Flyrute under kalvetelling på Hardangervidda den 01. juli 2021

Kart 2. Utsnitt av flyrute under kalvetelling på Hardangervidda den 01. juli 2021

Arbeidsnotat 18.11.2021

STRUKTURTELLING HARDANGERVIDDA 2021

Anders Mossing NVS og Olav Strand NVS / NINA

I 2021 er det gjennomført to uavhengige forsøk på strukturtelling på Hardangervidda. Først ordinære bakketellinger som ble gjennomført 12 og 15 oktober, deretter en ny telling med fotografering av flokker fra helikopter den 5 november.

Tabell 1 oversikt over bakketelling

Dato:	Bakketellinger 12. og 15. oktober 2021
Område/-r:	Hardangervidda
Værforhold:	12. oktober: fint, klart vær, litt vind 15. oktober: varierende, tidvis klarvær, tidvis tåkete
Mannskap:	Anders Mossing og Morten Elgaaen (Norsk villreinsenter), Jon Mårdalen, Sten Rune Jensen (Hardangervidda fjelloppsyn)
Fotograf:	Anders Mossing og Morten Elgaaen (Norsk villreinsenter), Jon Mårdalen
Selskap:	Fjellfly AS

Strukturtellingene som ble utført fra bakken hadde utgangspunkt fra Skinnarbu, og ble planlagt med bakgrunn i siste GPS-posisjoner. Disse ble sjekket på morgenen før flyving, og vil normalt være 3-8 timer gamle. Vi hadde med ATS-peilesystem for peiling underveis. Dette både for å finne dyr og unngå dobbelttelling. Man brukte noe tid i lufta for visuell observasjon før utplassering av mannskap på bakken. Etter endt førstedag, noterte vi hvilke sendere vi hadde peilet/observert, for å unngå og telle/filme disse på nytt dag nummer to. De siste åra har vi brukt videoopptak under bakketelling. Ideelt sett gjøres disse opptakene mens flokkene er på et jevn og rolig trekk. Kameraet står da i en fast posisjon. Opptelling skjer i ettertid, enten ved at flokksammensetningen leses inn på en diktafon, eller som i år at tidskode på video og kjennetegn på individuelle dyr brukes til å lage en serie med stillbilder. Klassifiserte dyr merkes av på bildene. Sistnevnte fremgangsmåte er svært tidkrevende men gir et nøyaktig og etterprøvbart resultat. Ved disse tellingene skiller vi mellom simler og 11/2 år gamle bukker.

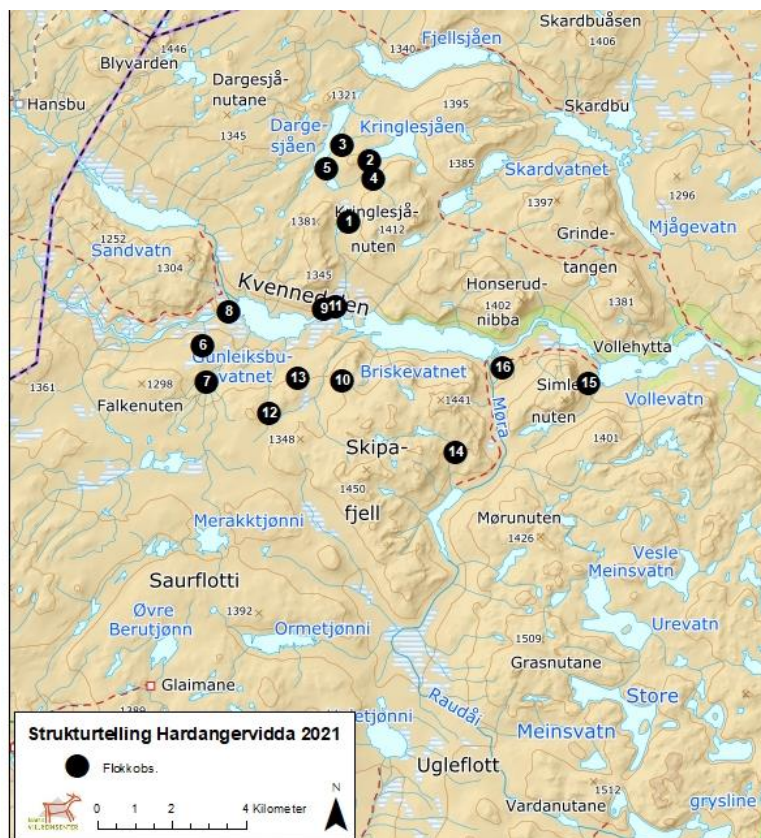
Årets strukturtelling på bakken har stort sett foregått i områdene rett nord og sør for Kvenna, fra Gunleiksbuvatn til Vollevatn (se kart med flokkobservasjoner). Det har hovedsakelig vært benyttet «videotelling». Enkelte mindre flokker er telt «manuelt». For noen flokker er begge metoder brukt.

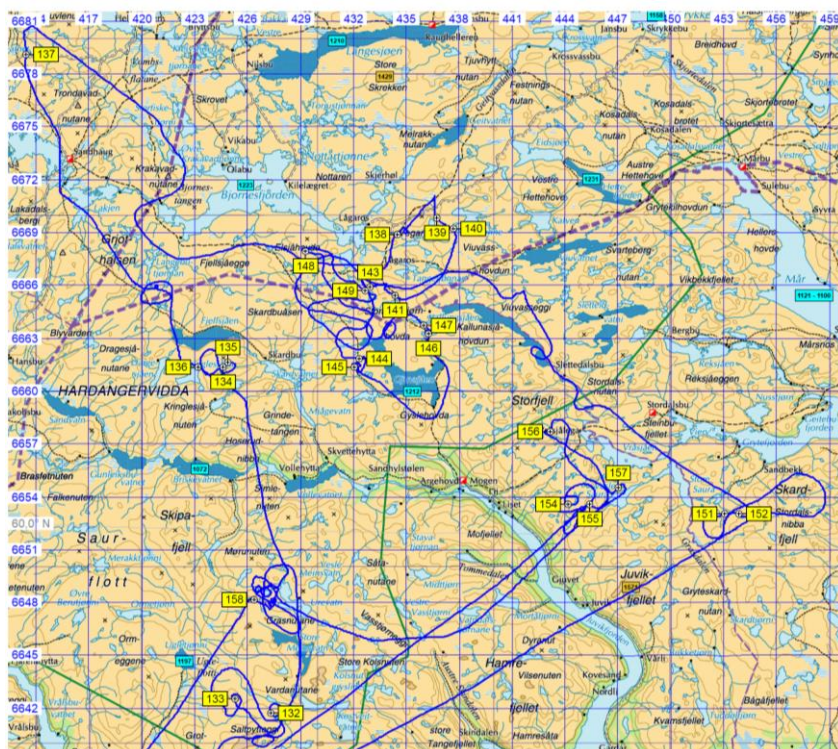
Ett nytt forsøk på strukturtelling fra helikopter ble gjennomført 5.11. Værforholdene var gode med klart og stille vær og 10 – 15 ca snø på bakken. Kart med posisjoner for de GPS merka dyra ble lastet ned samme dag som tellingen foregikk, men merk at disse oftest er 3- 8 timer gamle. Det er derfor nødvendig med en etterkontroll av GPS data mot flokkens posisjoner under telling. Dette gjøres for å unngå dobbelttelling av flokkene. VHF peileutstyr ble brukt for å finne flokkene. De merka dyras posisjoner ble seinere kombinert med track-logg fra helikopteret og GPS data fra senderne for å kontrollere at en ikke hadde registrert samme flokk to ganger. I motsetning til bakketellingene er det ikke mulig å skille mellom simler og 11/2 års bukker i bildene som tas fra helikopter. 11/2 år gamle bukker inngår derfor i simle og ungdyr segmentet i disse tellingene.

Tabell 2 oversikt over flytelling

Dato:	5.11.2021
Område/-r:	Hardangervidda
Værforhold:	fint, klart vær, stille
Mannskap:	Olav Strand NVS og NINA, Ragnar Ystanes og Asle Øydvin fra Villreinutvalget for Hardangervidda
Fotograf:	Olav Strand
Selskap:	Fjellfly AS

Figur 1 Kart med flokkobservasjoner under bakketelling 12 og 15.10.2021

Figur 2 Kart som viser flyrute under flytelling på Hardangervidda 5.11.2021, med logga GPS posisjoner for fotograferte flokker.

Resultater

Totalt ble det talt opp og klassifisert 2927 dyr i 16 flokker ved bakketellingene, av disse ble 6,9% klassifisert som 3 år og eldre, men 5,3 % ble klassifisert som 2 åringer. Vi regner dette som et godt resultat og vel innenfor det vi kunne forvente tatt i betraktning at vi også i år hadde ei forlenga jakt og med i realiteten to dager med brukbare værforhold i den aktuelle tidsperioden. Tellingene ble dokumentert med videoopptak som viste seg å være av god kvalitet.

Samtlige GPS merka dyr ble hørt / funnet under flytellingen og vi regner derfor med at også dette er et godt og representativt utvalg. Etterkontroll av flylogg mot GPS data åpner for to usikkerheter. En flokk er tydelig ikke registrert under flytellingen. Tilsvarende kan flokk no 10 og 20 i tabell 4 være registrert to ganger. Vi ser fra bildene at det er ei radiomerka simle i begge flokkene og at antall dyr og sammensetning av de to flokkene er svært lik. Det er ingen GPS- posisjoner der disse flokkene ble funnet slik at dette trolig er en sender eller sendere som ikke virker. Alternativt at de ikke har levert data. Vi ser det derfor som mulig at flokk no 10 (som ble fotografert vest for Gjuvsjøen) og flokk no 20 (som ble fotografert i Storfjell to timer seinere) kan være en og samme flokk. Opptellingen av dette materialet ga 4116 opptalte dyr. 3911 dyr dersom flokk 10 og 20 er de samme dyra. Dette gir henholdsvis 6,3 og 6,1% bukk 3 år og eldre (tabell 4).

Tabell 3 oversikt over resultater fra bakketellingen som ble gjennomført på Hardangervidda 12 og 15 oktober.

Flokknr	Dato	Stedsnavn	B 3+	B 2,5	B 1,5	Simle	Kalv	Uklassifisert	Tot.
1	12.10.21	Mellom Kringlesjånuten og Hellerhovda	0	1	0	6	3		10
2	12.10.21	Kringlesjåbekken utløp	56	54	55	511	234	37	947
3	12.10.21	Dargesjåen	5	3	4	24	11	1	48
4	12.10.21	Kringlesjåbekken	4	5	14	56	45	2	126
5	12.10.21	Dargesjålægret	18	10	20	141	59	7	256
6	12.10.21	Vest for Gunleiksbuvatnet	3	3	1	18	10	0	35
7	12.10.21	Merakkåi	25	13	15	91	40	4	188
8	12.10.21	Gunleiksbutangen	9	3	13	68	18	0	111
9	12.10.21	Mellom Gunleiksbuvatnet og Briskevatnet	27	13	26	200	89	7	362
10	12.10.21	Viernuten	1	2	4	14	11	0	32
11	12.10.21	Mellom Gunleiksbuvatnet og Briskevatnet	11	8	14	103	53	3	192
12	12.10.21	Flådalen	4	6	5	32	17	21	85
13	12.10.21	Flådalen	5	5	0	20	16	6	52
14	15.10.21	Møruvatn	3	1	4	27	27	0	62
15	15.10.21	Simlenuthytta	15	11	17	81	48	3	175
16	15.10.21	Mørudalen	16	17	18	122	71	2	246
Totalt			202	155	210	1514	752	93	2927
%-vis fordeling			6,9	5,3	7,2	51,7	25,7	3,2	100,0

Tabell 4 oversikt over resultater fra helikoptertellingen på Hardangervidda 5.11.2021

Flokk nr	Bilde ref	kalv	Simler og ungdyr	B 2,5	Bukk 3+	uklassifisert	Tot
1	8963	21	43	7	3	0	74
2	8971	26	168	17	10	8	229
3	9016	91	306	58	33	9	497
3b*	8980-8900		7	1	4		12
4	9037	121	274	38	23	8	464
5	9045	29	55	11	4	0	99
6	9056	151	360	42	42	4	599
7	9081	79	194	20	45	0	338
8	9093	116	297	17	18	7	455
9	9106	7	13	0	0	0	20
10**	9124	37	131	18	22	0	208
11	9133	1	10	1	0	0	12
12	9142	43	85	4	6	0	138
13	9153	18	24	1	1	0	44
14	9156	47	91	8	8	0	154
15	9179	24	94	9	4	1	132
16	9186	18	64	10	4	0	96
17	9197	50	209	8	8	1	276
18	9205	0	0	3	1	0	4
19	9209	8	17	1	0	0	26
20**	9217	36	133	17	18	1	205
21	9231	13	29	1	5	0	48
22	9241	2	2	0	0	0	4
Alle flokker		938	2606	292 7%	259 6,3%	38	4116
Sum uten flokk 20		902	2473	275 7%	241 6,1%	37	3911

*Spredte dyr v fjellsjøen

** kan være samme flokk

Vurdering av årets strukturtelling.

De to telleforsøkene gir nærmest identiske resultater mht andelen voksen bukk i bestanden etter jakt i 2021. Begge tellinger vurderes som vellykket og med et tilfredsstillende antall dyr i tallgrunnlaget. Bukkesegmentet er delt inn i to klasser. To år og tre år og eldre. Denne inndelingen følger malen som brukes i det nasjonale overvåkningsprogrammet for hjortevilt. Det bør understrekes at det kan være noe overlapp mellom disse kategoriene slik at en liten tre år gammel bukk kan bli klassifisert til gruppen 2 år, og motsatt for 2åringer som er store og som har velutviklet gevir. En har større muligheter for å gjøre en detaljert og riktig klassifisering i video som et tatt fra bakken. Eksempelvis så skiller en normalt også ut 1 ½ års gamle bukker på en god bakkertelling, mens det ikke er mulig å skille disse gruppene på en flytelling.

Årets tellinger viser at en i dag har rundt 6-7% bukk som klassifiseres som tre år og eldre på Hardangervidda (6,1%-6,3% og 6,9 % på de to tellingene respektivt). Et generelt inntrykk er at segmentet tre år og eldre i det alt vesentlige består av unge dyr (anslagsvis i 3- 4 års alder). Eldre og

mer utviklet bukk utgjør i dag en liten del av dette segmentet og anslagsvis mindre enn 1- 0,5 % av bestanden. Vi har tilsvarende videoopptak fra tidligere strukturtellinger på Hardangervidda og det vil være mulig å detaljere 3+ segmentet i bestanden betydelig mer enn det vi normalt gjør ved slike tellinger. Gitt dagens situasjon med CWD på Hardangervidda bør en gå gjennom dette materialet så snart som mulig for å få et best mulig bilde av struktur og alderssammensetning på Hardangervidda.

31. oktober 2021

Miljødirektoratet
post@miljodir.no

Innspill fra lokal forvaltning vedr. videre håndtering av skrantesyke på Hardangervidda – ref. 2021/12049

Det vises til brev fra Mattilsynet og Miljødirektoratet datert 19.10.2021 (deres ref. 2021/12049) der det oppfordres til å komme med innspill til videre håndtering av skrantesyke på Hardangervidda. Dette relatert til bestillings brev fra departementene datert 13.09.2021.

Lokal forvaltning av villreinen på Hardangervidda er enige i strategien om å begrense smitten og om mulig utrydde klassisk skrantesjuka. Vi erkjenner at det må iverksettes effektive tiltak, slik at en til sammen oppnår ønsket effekt. Vi har likevel en annen oppfatning enn Mattilsynet på hva som er nødvendige tiltak på nåværende tidspunkt.

Før det iverksettes nye ekstraordinære tiltak som innebærer uttak av villrein, må det fastsettes bestandsmål for de kommende år, med forutsetning om ingen nye positive prøver. Det må også lages scenarioer for eventuelle nye funn av skrantesjuka. Vi mener at stammen bør forvaltes med mål om årlig tilvekst på 1.500 kalver. Dette innebærer en stamme på minimum 4.500 dyr, med lav andel bukk. På den måten kan opprettholde jakt som forvaltningsverktøy i håndtering av cwd og villreinen som høstbar ressurs. En vil samtidig få et relativt stort uttak av årlige cwd-prøver for å etterprøve om smittebekjempelsen virker og som grunnlag for å bygge opp nødvendig kunnskap.

Det er funnet et smittetilfelle blant nærmere 5.500 cwd-prøver av villrein fra Hardangervidda. Det er tatt ca. 1.400 prøver i 2021, og ingen av disse er positive. Bestanden er redusert til under 6.000 vinterdyr. Andel bukk er redusert fra 27 % til rundt 4 %. Anbefalingene fra VKM er i svært stor grad fulgt opp. Det har vært god oppslutning om vedtatt kvote og jaktuttak, og prøvetaking for cwd. Basert på tidligere beregning fra Veterinærinstituttet er det trolig fra null til noen svært få smitta dyr på Hardangervidda. Kunnskapsgrunnlaget for vurdering av cwd-forekomst i bestanden er svært god og ekstraordinært uttak kan ikke begrunnes med behov for flere prøver.

Vi mener at villreinstammen nå må gis ro kommende vinter, mens myndigheter og forskere innhenter nødvendig kunnskap om hvilke grep som skal gjøres videre. Basert på reduksjon av bestand og bukk til nå, uten flere funn av skrantesjuka, har vi tid til å avvente videre uttak til neste jaktseong. Det er ikke gitt en tilstrekkelig faglig begrunnelse for ekstraordinært uttak av dyr utenom ordinær jakt. Konfliktnivået ved et slikt uttak er forventet å bli svært høyt, noe som kan skade videre oppslutning om tiltak for bekjempelse og overvåking av skrantesyke. Dette naturligvis under forutsetning av at det ikke kommer nye positive prøver i mellomtiden.

Det er godt dokumentert at dyrene har dårlig kondisjon, og det er svært viktig at dyrene gis mest mulig ro for å komme seg gjennom kommende vinter uten forstyrrelser som vil svekke dyrene ytterligere. Det vil være svært uheldig å iverksette forsøk på å skyte ut bukk kommende vinter fordi de aller fleste bukkene som er igjen går sammen med fostringsflokker med drektige simler og kalv. Uttak kan ikke gjennomføres uten at det også vil forstyrre de sårbare dyra. Ekstraordinært uttak av dyr kommende vinter vil medføre et svært høyt konfliktnivå, og vil kunne skade videre oppslutning om tiltak for å bekjempe og overvåke skrantesyke.

I den pustepausen som vi mener det er grunnlag for nå, er det viktig å planlegge og iverksette andre tiltak som bidrar til å redusere smittefare av cwd, i tråd med VKM-rapport 2021:01. Det må iverksettes tiltak for å redusere forstyrrelsen fra menneskelig aktivitet i villreinområdet allerede kommende vinter- og barmark sesong, for å gi villreinen tilgang til de beste beiteområdene. Det må arbeides for å redusere smittefare ved salteplasser. Det må også arbeides målrettet for å bygge opp nødvendig kunnskap om skrantesyke.

Vi forutsetter at lokal forvaltning involveres i det videre arbeidet med håndtering av cwd. Det må vurderes økonomisk kompensasjon for de tap som villreinutvalg, grunneiere, fjellstyrer og fjelloppsyn opplever som følge av cwd-situasjonen. Uten dekning av tap, eventuelt gjennom sterkere deltakelse i håndtering av cwd, vil de lokale aktørenes mulighet til å forvalte villreinen framover bli kraftig svekket.

Vi ber om at Mattilsynet, Miljødirektoratet og evt. representanter for de berørte departementer kan informere om ønsket strategi videre, på det årlige høstmøtet for villrein 4. desember. God informasjon med mulighet til å få svar på spørsmål, samt reell involvering, er svært viktig for å forebygge og dempe eventuelle konflikter i denne situasjonen.

Lokal forvaltning forholder seg til myndighetenes strategi om «å begrense smitte med mål om å utrydde klassisk skrantesyke». Vårt utgangspunkt er videre utarbeidede rapporter fra Vitenskapskomiteen for mat og miljø, der VKM-rapport 2021:01 er sentral. Vi vil presisere at det aksepteres at ulike myndigheter har ulike roller, ansvar og kunnskap relatert til håndtering av cwd. Samtidig vil vi presisere at et konstruktivt samarbeid, reell dialog og medvirkning for å nå fastsatt mål avhenger av at myndighetene også aksepterer og tar hensyn til den kunnskap lokal forvaltning innehar. Dette når det gjelder areal- og bestandsforvaltning, muligheter og rammer relatert til jakt som forvaltningsverktøy og reinen som kulturbærer og sosial faktor i bygdene rundt vidda. En eventuell kortsiktig overkjøring av lokal forvaltning, private rettighetshavere, og fjellstyrer, der tiltak ikke er forankret og konkret begrunnet, vil kunne skade mer enn det gagnar håndtering av cwd de kommende tiår. En vil også minne om at en lokalt allerede i svært stor grad har fulgt opp anbefalinger mht. reduksjon av bestandstørrelse og bukkeandel.

Forvaltning av villreinbestanden på kort og lang sikt (bestilling punkt 4)

I etterkant av VKM-rapport 2021:01 ble det nedsatt en arbeidsgruppe med et av myndighetene fastsatt snevert mandat om hvordan felle flest mulig villrein ifm. jakta på Hardangervidda høsten 2021. Lokal forvaltning bidro til dette, men var tydelige på at det må fastsettes mål for

forvaltning av bestanden, ikke bare drøfte ulike tiltak for å felle rein. Det er positivt at departementene har bestilt en helhetlig faglig vurdering av dette (punkt 4 i bestillings brevet). Dette er det viktigste punktet å avklare for å få en konstruktiv og målrettet håndtering av cwd i årene som kommer. Punkt 1 - 3 i bestillings brevet kun er tiltak og som i stor grad vil avhenge av konklusjon mht. videre forvaltning av bestanden.

Mattilsynet og Miljødirektoratet ga i april 2021 en skriftlig anbefaling til departementene om håndtering av cwd i Norge, med spesielt fokus på Hardangervidda. Det ble konkretisert og tallfestet anbefalt uttak av villrein på Hardangervidda i jakta, samt kortsiktig mål for bukkeandel i bestanden, noe Regjeringen også avklarte. Når det gjelder videre forvaltning av villreinbestanden ble det *ikke* gitt en felles anbefaling fra Mattilsynet og Miljødirektoratet. Anbefalingene var følgende:

- Mattilsynet: *«Videre mener Mattilsynet at bestanden må ned til en genetisk levedyktig bestand i løpet av 2 – 3 år»*
- Miljødirektoratet: *«Miljødirektoratet mener det er sentralt å beholde jakt som den viktigste uttaksformen i arbeidet med sykdomsbekjempelse og kunnskapsoppbygging. Det er viktig å legge opp til en forvaltning hvor det er grunnlag for fortsatt jakt fremover, selv om det vil være på en lav bestandsstørrelse»*

Når det gjelder andel bukk 3,5 år og eldre i bestanden mener Mattilsynet at det er vesentlig at denne bringes *ned mot et minimum* i 2021 og *holdes lavest mulig* fremover. Miljødirektoratet mener i likhet med Mattilsynet at det er viktig at andel bukk 3,5 år og eldre holdes så lavt som mulig de kommende årene, men tallfester dette til *ned mot 0 – 3%*. Et tallfestet mål som samsvarer med anbefalingene i VKM-rapporten og som lokal forvaltning har forholdt seg til. Regjeringen har uttalt at *«andel bukker 3,5 år og eldre må reduseres ned til et minimum i 2021, dvs. tilnærmet lik null»*.

Det blir av myndighetene ikke konkretisert eller tallfestet hva som menes med *«genetisk levedyktig bestand»* eller nedre grense for bestandsstørrelse / kalvetilvekst som muliggjør *«jakt som viktigste uttaksform»*, dvs. viktigste forvaltningsverktøy. For videre håndtering av cwd på Hardangervidda er det nå helt avgjørende at dette konkretiseres / tallfestes og at det tas en avgjørelse på hva som velges. Uten en konkret avklaring på dette som i realiteten er punkt 4 i bestillings brevet fra departementene, er det ikke mulig å objektivt vurdere og begrunne ulike tiltak knyttet til bestanden. Dette hverken når det gjelder rammer for ordinær jakt eller behov for ekstraordinært uttak av dyr. Etter 2 – 3 år uten konkrete bestandsmål utover et fra myndighetene generelt ønske om bestandsreduksjon og uttak av voksen bukk, er bestanden nå på et nivå som gjør det helt nødvendig med konkretisering av bestandsmål. Dette selvsagt under forståelse av at dette til enhver tid må kunne tas opp til revurdering dersom ny kunnskap skulle tilsi det. VKM-rapporten påpeker at det ikke er beregnet hvilket bestandsnivå som gir best kombinasjon av begrensning av smitte, prøveuttak og bevaring av bestanden.

Lokal forvaltning har i brev datert 10.05.2021 til departementene, samt i kvotebegrunnelsen for 2021, beskrevet og begrunnet sin anbefaling når det gjelder videre bestandsforvaltning av villreinen på Hardangervidda. Kort oppsummert er lokal forvaltning sitt standpunkt følgende:

Jakt må benyttes som viktigste forvaltningsverktøy i håndtering av cwd over tid. Dette krever et visst nivå på bestandsstørrelse og kalvetilvekst. Dette for å opprettholde jakt som forvaltningsverktøy i håndtering av cwd og opprettholde villreinen som høstbar ressurs. Dette i en periode der en ikke bare skal foreta sykdomsbekjempelse, men også ha en kunnskapsoppbygging.

Det bør ikke gjennomføres tiltak som innebærer at kalvetilveksten kommer under 1.500 kalv. Dette innebærer trolig en bestand før kalving på minst 4.500 dyr før kalving, avhengig av kjønns- og aldersfordeling. Det aksepteres at andel bukk 3,5 år og eldre i bestanden holdes på et lavt nivå, ned mot 0 – 3%. Dette i en periode der:

- *det «avklares» status på cwd i bukkesegmentet på Hardangervidda.*
- *det gjennom prøvetaking innhentes kunnskap om cwd-forekomst i simlesegmentet.*
- *det gjennom prøvetaking innhentes kunnskap om cwd-forekomst i omkringliggende villreinområder.*
- *det gjennomføres forskning / undersøkelser mht. smittsomhet, sykdomsforløp ol. hos norsk villrein.*

En er innforstått med at vurderinger og valg mht. bestand og tiltak raskt kan måtte revurderes. Dette som følge av eventuelle nye funn av positive dyr, enten på Hardangervidda eller i andre villreinområder, eller annen ny kunnskap.

På lang sikt ønsker lokal forvaltning at bestandsforvaltningen kan normaliseres iht. fastsatt bestandsplan. Vi er imidlertid innforstått med at dette ikke er aktuelt så lenge cwd-situasjonen er uavklart eller før myndighetene eventuelt endrer mål og strategi mht. håndtering av skrantesyke i Norge. Dette besvarer lokal forvaltning sitt syn på punkt 4 i bestillings brevet fra departementene. Utdypende forklaring og begrunnelse er vedlagt i vedlegg 1.

Ordinær jakt (bestilling punkt 1)

Departementene ber Mattilsynet og Miljødirektoratet så snart som mulig sette i gang dialog / samarbeid med de lokale for å finne gode tiltak for å motivere til økt jakt og effektivisere den ordinære jakta. Dette arbeidet ble igangsatt på ettervinter / vår 2021 og er for øvrig et tema som lokal forvaltning har drøftet regelmessig de siste 25 år. Mye er prøvd ut og kunnskap og erfaring knyttet til dette er evaluert og drøftet i årlige oppsummeringsrapporter fra jakta og i årlige kvoteanbefalinger fra villreinutvalet. De siste års rapporter er tilgjengelig på www.villreinutval.no

Villreinutvalet vil når alle brukte kontrollkort er mottatt (samles inn av villreinnemnda) gå gjennom informasjonen på kontrollkorta og evaluere de ulike tiltak som ble iverksatt ifm. jakta

2021. Evalueringen vil bli presentert i en egen rapport og vil avhengig av når kontrollkort mottas, være ferdig til oppsummeringsmøtet for Hardangervidda som avholdes 4/12. Vi kan imidlertid allerede oppsummere med at vi har hatt en god jakt, med veldig god oppslutning om prøvetaking, og heldigvis null nye smittetilfeller: Det vil si at resultatet er så bra som det var mulig å oppnå.

Lokal forvaltning vil selvsagt bidra til å finne gode løsninger for jaktutøvelsen fremover. Samtidig vil vi presisere at motivering av rettighetshavere og jegere forutsetter en konkretisering av forsvarlige bestandsmål og at dette blir forankret lokalt. Uten dette vil det bli vanskelig å forankre ulike tiltak. Iverksetting av kortsiktige (kontroversielle) tiltak, både i og utenom jakt, som ikke er forankret eller objektivt begrunnet, vil kunne gi motsatt effekt på jaktuttaket. En viktig forutsetning for dette arbeidet er selvsagt at jakt skal benyttes som det viktigste bestandsforvaltningsverktøy i årene som kommer.

Vurdering av behov for ekstraordinært uttak (bestilling punkt 3)

Regjeringen avklarte at det etter jakt 2021 skulle tas stilling til eventuelt behov for ekstraordinært uttak vinteren 2021/2022. Departementet har bestilt en helhetlig vurdering av behovet for ekstraordinært uttak. Med det forstår vi en vurdering av bl.a. smittebekjempelse, kunnskapsbehov, bestandsstatus, praktisk gjennomføring, forankring og vurdering av mulige konsekvenser for videre håndtering av cwd. Gitt de resultatene vi har fått tar vi det som en selvfølge at argumentene for å gjennomføre ekstraordinært uttak i det alt vesentlige er falt bort.

Status felling jakta 2021 / bestandsstørrelse:

Endelig fellingsresultatet vil trolig ikke foreligge før om 2 – 3 uker. Per 15. oktober var det på hjorteviltregisteret registrert 1.384 felte dyr, hvorav 433 voksne bukker, 706 simler og 156 kalver. Alle jegere rapporterer imidlertid ikke felte dyr på hjorteviltregisteret så dette er minimumstall. På Veterinærinstituttet sin side med statistikk over innleverte cwd-prøver er det registrert over 1.400 prøver fra dyr 1,5 år og eldre som er fra Hardangervidda (det tas ikke prøver av kalv og noen cwd-prøver er registrert på kommune i stedet for villreinområde). Erfaring fra tidligere år tilsier at det også er felt noen dyr uten at cwd-prøve er levert og at det trolig vil være en underrapportering av felt kalv på hjorteviltregisteret. Dette gjør at det kan antas et fellingsresultat på ca. 1.700 dyr høsten 2021, hvorav muligens 500 voksne bukk (2,5 år og eldre) og 800 simler.

Med en antatt kalvetilvekst på maks 2000 kalv (1.932 kalv fotografert ifm. kalvetelling 1/7 – upubl. data NINA), antatt fellingsresultat og erfaring mht. dødelighet utenom jakt, tilsier dette en bestandsstørrelse før kalving våren 2022 på under 6.000 dyr (trolig nærmere 5.500 dyr).

Status andel voksen bukk i bestanden:

Villreinutvalet har ikke vært involvert i strukturtellingen på Hardangervidda i høst, da NINA ønsket å utføre arbeidet selv og med mannskap fra Norsk Villreinsenter Sør. En er kjent med at det er gjort forsøk på strukturtelling, men noe resultat er ikke mottatt. Det er uansett lite trolig at det er gjennomført en telling som kan avklare andel voksen bukk i bestanden med en sikkerhet på +/- 1%. Ut fra strukturtellingen i 2020 (fotografering 20.11.2020) og

bestandsberegninger utført av Veterinærinstituttet i mars mm, ble det i vår vurdert å være mellom 900 og 1.000 bukk 2,5 år og eldre ved jaktstart, hvorav maks 400 bukk 3,5 år og maks 300 bukk eldre enn 3,5 år. I forbindelse med kalvetelling 01.07.2021 ble det fotografert 912 voksne bukk. Det er i vinter og sommer i liten grad observert rene bukkeflokker, så det antas at det meste av bukk fantes i fostringsflokkene på dette tidspunktet. Et forventet fellingsresultat på opp mot 500 bukk 2,5 år og eldre tilsier en restbestand på 400 – 500 voksne bukker etter jakt. Da det antas at jaktpresset er lavest på 2,5-årige bukker, vil trolig en stor del av gjenværende bukk være er i dette alderssegmentet (foreløpige resultat fra NINA sin aldersbestemmelse av innleverte bukkekjever viser at andel B3,5+ av alle bukker 2,5+ er 87%). Det vil i så fall bety en gjenværende bestand av bukk 3,5 år og eldre på 200 – 300 dyr. Med utgangspunkt i en bestandsstørrelse i underkant av 6.000 dyr gir dette 4 – 5% bukk 3,5 år og eldre i bestanden etter jakt.

Status cwd-forekomst i bestanden:

Etter anmodning fra villreinutvalet foretok Veterinærinstituttet beregninger (04.03.2021) av sannsynlighet for forekomst av cwd på Hardangervidda etter jakt 2021 – se tabell. Dette for at forvaltningen skulle få et tallgrunnlag for hva et gitt jaktuttak / prøveinnsamling vil gi av økt kunnskap når det gjelder forekomst av cwd i bestanden. Det ble tatt utgangspunkt i vurdering av bestandsstørrelse / struktur 2021, innsamlede hjerne- og lymfeprøver i årene 2019 og 2020, antatt uttak av hhv. 400 eller 700 voksne bukker og hhv. 1.000 og 2.000 voksne simler i jakta 2021. Beregningen forutsatte innlevert hjerneprøve fra alle dyr og at 80% også er testet med lymfeknuter. Videre forutsatte beregningene at alle dyr testes negativt i 2021, noe som viste seg å være tilfellet. (Veterinærinstituttet har presisert at det er mange måter å sette opp denne kompliserte modellen på og at estimatene er foreløpige, men at de viser hovedprinsippet mht. endring i prevalensberegningene ut fra en gitt prøveinnsamling).

	Antall testa	Antall positive	Forekomst	Antall cwd smitta dyr	95% kredibilitetsintervall
Bukk					
Etter jakt 2020	1.767	1	0,19 %	2	1 til 8
Etter jakt 2021	400	0	0,03 %	0	0 til 2
Etter jakt 2021	700	0	0,01 %	0	0 til 1
Simle					
Etter jakt 2020	370	0	0,23 %	6	0 til 33
Etter jakt 2021	1.000	0	0,01 %	0	0 til 4
Etter jakt 2021	2.000	0	0,00	0	0 til 2

Beregningene viser at innsamling av cwd-prøver fra hhv. 400 og 700 bukk (2,5 år og eldre), gir stor økning i kunnskap om eventuelt forekomst av cwd i bukkesegmentet, sammenliknet med kunnskapsstatus etter jakt 2020. Beregningene viser også at det er relativt liten endring i prevalensberegningene med hhv. 400 og 700 cwd-prøver fra voksne bukk. Dette betyr at

kunnskapsgrunnlaget når det gjelder eventuell forekomst av cwd hos gjenværende bukker i liten grad endres, såfremt en ikke feller alle voksne bukker.

Beregningene viser at prøver fra 1.000 simler i jakta 2021 (også 800 prøver) gir vesentlig økt kunnskap om eventuell forekomst av cwd i simlesegmentet, sammenliknet med kunnskapsstatus etter jakt 2020. Samtidig viser beregningene at ytterligere 1.000 prøver (totalt 2.000 prøver) gir liten grad av økt kunnskap eller sikkerhet mht. eventuell forekomst av cwd i simlebestanden. Dette tilser at et eventuelt ekstraordinært uttak av simler vinteren 2021/22 ikke kan begrunnes i kunnskapsinnhenting eller behov for flere cwd-prøver. Det forventes at Veterinærinstituttet foretar nye prevalensberegninger og bestandsestimat så raskt som mulig når endelig fellingsresultat og telleresultat foreligger.

Ekstraordinært uttak av simler

Myndighetene har ønsket en generell og ikke tallfestet bestandsreduksjon på Hardangervidda ut fra anbefalingene i VKM-rapport 2021:01. Det er vært å merke seg at VKM-rapporten i sin anbefaling tok utgangspunkt i en bestandsstørrelse på i overkant av 9.000 dyr i 2020. Dagens bestandsstørrelse er trolig under 6.000 dyr etter jakt 2021 og vil trolig være nærmere 5.500 dyr før kalving 2022. Bestandsstørrelsen er slik vesentlig redusert ut fra forutsetningen for VKM-rapportens generelle anbefaling om bestandsreduksjon. Bestandsstørrelsen og forventet kalvetilvekst begynner å nærme seg et nedre nivå for hva som kan forvaltes gjennom jakt. Som beskrevet tidligere kan ekstraordinært uttak av simler ikke begrunnes i behov for innsamling av ekstra cwd-prøver og kunnskapsoppbygging. Det kan heller ikke forventes at en ytterligere reduksjon av simlesegmentet vil gi endret arealbruk hos fostringsflokkene eller redusere faren for utvandring av simler. Denne risikoen er uansett svært liten. Med en antatt svært lav forekomst av smittede simler i bestanden, så vil det heller ikke være sannsynlig å få tatt ut eventuelt smittede simler ved et ekstra uttak av noen hundre simler. Det eneste som kan begrunne et behov for ekstraordinært uttak av simler vinteren 2021/22 er et vedtak om å redusere bestanden ned til «et genetisk levedyktig nivå innen 2 år» slik Mattilsynet har anbefalt. Dette er imidlertid per i dag IKKE politisk vedtatt eller lokalt akseptert.

Når det gjelder regjeringens tallfestede ønske om uttak av 1.000 – 1.500 simler i jakta 2021 så finnes det ingen objektiv faglig begrunnelse for dette utover et generelt ønske om bestandsreduksjon. Lokal forvaltning har også tydelig redegjort for myndighetene at et slik jaktuttak er svært lite sannsynlig. At myndighetene allikevel velger å tallfeste et urealistisk mål må derfor betraktes som «et mål å strekkes seg etter» på lik linje med visjonen om «null drepte i trafikken». Avvik mellom dette ønskede uttaket av simler og faktisk jaktuttak kan ikke begrunne et eventuelt behov for ekstraordinært uttak. En må huske at jakta ikke er et selvstendig mål hverken i bestandsforvaltningen eller bekjempelse av cwd, men kun et virkemiddel. Etter vår mening finnes det per i dag ikke grunnlag for å konkludere med at det er behov for et ekstraordinært uttak av simler i 2021/22.

Ekstraordinært uttak av voksen bukk

En av de mest klare anbefalingene i VKM-rapport 2021:01 var en rask reduksjon av andel voksen bukk (3,5 år og eldre) i bestanden. Det ble anbefalt en reduksjon ned mot 0 – 3% av

bestanden etter jakt. Dette ble vurdert å være det eneste tiltaket hvor man gjennom jakt med en viss grad av sannsynlighet kan bidra til å senke smitteraten dersom det ble gjennomført innen ett år. Tiltaket ble vurdert å ha en marginal sjanse for å utrydde smitten dersom forekomsten er i nedre del av beregnede nivåer. Det ble videre påpekt betydningen av å ha en lav gjennomsnittsalder på gjenværende bukker i bestanden. Regjeringen har sagt at andel voksen bukk 3,5 år og eldre «skal ned mot et minimum, dvs. tilnærmet null». En antatt gjenværende andel bukk 3,5 år og eldre på 4 – 5%, dvs. 200 – 300 dyr er ikke helt i hht. målsetningen til myndighetene, men i perspektivet at vi for 3 år siden hadde 23% bukk og nå er nede i 4-5% hevder vi likevel at vi i praktisk viltforvaltning er innenfor målet som VKM fastsatte til «ned mot 0-3%».

I forbindelse med tildeling av kvote for jakt er det ikke praktisk mulig å skille mellom 2,5-årige bukker og bukker 3,5 år og eldre. På samme måte vil det ved ekstraordinært uttak på vinteren, når bukken ikke har gevir, være umulig å skille mellom 2,5-årige bukker og eldre bukker. Det er derfor i praksis den samlede andel voksen bukk i bestanden som må vurderes. Å redusere andel bukk 3,5-år og eldre ned til null er i praksis umulig. Det kan videre antas at gjenværende andel bukk med høy alder er tilnærmet lik null. Anbefalingen om å holde en lav gjennomsnittsalder er trolig oppfylt.

Det er av lokal forvaltning antatt at en svært lav andel voksen bukk, der de fleste bukkene er unge, vil medføre at det meste av bukken går sammen med fostringsflokkene i store deler av året. Erfaringen fra NINA sin merking av dyr vinteren 2021, kalvetellingen 2021 og jakta 2021 tilsier at dette i stor grad er tilfellet. Det er få rene bukkeflokker å finne. I en viltlevende bestand der dyr av ulike kjønn og alder går sammen i større eller mindre flokker hele året er det i praksis umulig å fjerne all voksen bukk. Uten en svært intensiv innsats der store deler av fostringsflokkene regelmessig og over lang tid blir utsatt for kraftig forstyrrelse, vurderes det å være svært begrenset hvor mange bukk som kan tas ut. Uten en uakseptabel forstyrrelse av fostringsdyr vurderes det ikke mulig å ta ut mer enn 200 bukker 2,5-år og eldre i dagens bestand. Fagmyndighetene må vurdere svært nøye om et slikt uttak er av så stor betydning at det bør forsøkes gjennomført. Dette med tanke på det antatte høye konfliktnivået tiltaket vil medføre og eventuell hvilke negative konsekvenser dette kan få for videre forvaltning og oppslutning om ønskede tiltak. Dette er forhold som trolig er vel så viktig å vurdere i tillegg til vurdering av smittebekjempelses effekten. Ut fra en helhetsvurdering vurderer vi at det ikke er grunnlag for eller formålstjenlig å iverksette ekstraordinært uttak av bukk i 2022.

Når myndighetene vurderer ekstraordinært uttak av bukk, må dette foretas en konkret vurdering av om dette er mulig å gjennomføre slik at forstyrrelsen av gjenlevende dyr blir minimal. Tiltaket må være godt faglig begrunnet og nytten relatert til smittebekjempelse må være vurdert å være vesentlig større enn mulig «kostnad» for videre håndtering av cwd. Det må være en forutsetning at fostringsflokkene ikke blir forstyrret i forbindelse med et slikt uttak eller ved forberedelse til et slikt uttak. Vi vil minne om at VKM-rapporten også anbefalt at det skulle iverksettes avbøtende tiltak for å redusere den påvirkning menneskelig forstyrrelse har på villreinenes kondisjon, helsetilstand og arealbruk. Økt forstyrrelse av villreinen som følge av et eventuelt ekstraordinært uttak (radiomerking av dyr mm.), må kompenseres med kraftig og reell

reduksjon av annen unødvendig menneskelig ferdsel og forstyrrelser vinter, vår og sommer.

Dette bør også gjøres for om mulig kunne kompensere noe for de negative effektene som en marginal andel voksen bukk antas ha på simlenes beitetilgang vinterstid og kalvingstidspunkt. Konkrete tiltak for dette må på plass før eventuelt ekstraordinært uttak iverksettes.

Bidrag ved ekstraordinært uttak og reduksjon av forventet konfliktnivå.

Det lokal forvaltning kan bidra med når det gjelder å redusere forventet konfliktnivå når det gjelder et eventuelt ekstraordinært uttak er i hovedsak å anmode myndighetene om ikke å iverksette ekstraordinært uttak i vinter. Dvs. uttak utover enslige enkelt dyr som vurderes å være syke eller i dårlig forfatning. Før et så drastisk tiltak som ekstraordinært uttak av et visst omfang iverksettes, må konkrete forvaltningsmål for bestanden være fastsatt og forankret lokalt. Tiltak må være forankret i forvaltningsmål og være beste alternativ. Vi vil også minne om at den lovede del 2 av VKM rapporten som skulle omhandle viltforvaltnings- og samfunnsmessige forhold knyttet til håndtering av cwd bør foreligge som grunnlag før eventuell iverksetting av et slikt tiltak.

Myndighetene bør videre møte rettighetshavere, fjellstyrer, jegere og lokalbefolkning gjennom avholdelse av lokale kommunevise eller fylkesvise informasjonsmøter rundt Hardangervidda. Møter der myndighetene legger frem forvaltningsmål og tiltak, samt begrunner de valg som tas. Mulighet til direkte og reell dialog ansees som helt nødvendig for på sikt kunne skape tillit og forståelse.

Ansvar for konfliktdempende tiltak ligger for øvrig helt og holdent hos den myndighet som eventuelt beslutter å iverksette ekstraordinært uttak i dagens situasjon.

Involvering i videre prosess.

Myndighetene har i lang tid presisert at det er viktig med dialog og samarbeid med lokal forvaltning, rettighetshavere, fjellstyrer, jegere mm. Vår oppfatning er imidlertid at avholdte «dialogmøter» ikke har vært noen reell dialog. Der lokal forvaltning forsøker å komme med konkrete råd og vurderinger, opplever en at Miljødirektoratet og Mattilsynet ikke ønsker å være konkrete. I stedet velger en å være generelle og å «si minst mulig». Uten en reell drøfting av det myndighetene konkret vurderer å anbefale eller vedta av mål / tiltak, ingen reell dialog. «Dialogmøtet» som ble avholdt 18.10.2021 er et godt eksempel på dette.

I videre prosess knyttet til cwd generelt og spesifikt for punktene i bestillings brevet fra departementene, er det viktig at myndighetene presenteres sine foreløpige vurderinger. Dette for at det skal kunne bli en reell drøfting før myndighetene legger frem sine endelige anbefalinger eller vedtak. Lokal forvaltning forstår selvsagt at myndighetene på selvstendig grunnlag må konkludere, men håndtering av skrantesyke er for alvorlig til ikke å ha en reell dialog. Der myndighetene muligens føler at de står i et veiskille når det gjelder tiltak for å utrydde skrantesyke, opplever lokal forvaltning at en er i et veiskille mht. videre samarbeid og dialog.

Det er stor enighet mellom alle involverte parter at alle nødvendige ressurser må settes inn i arbeidet med forskning og kunnskapsbygging når det gjelder CWD i Norge/Europa. Videre

mener lokal forvaltning at vi må starte med punkt 4 i departementenes bestillings brev, nemlig å sette mål for bestandsforvaltningen i et «mellomlangt» og langt perspektiv. Årets gode jaktresultat, den veldig gode oppslutningen om prøvetaking og det faktum at vi fant 0 nye smittetilfeller tilsier at vi ikke trenger å gjennomføre ekstraordinært uttak etter årets jakt. Vi har fått tid til å arbeide videre uten dårlig begrunnede hastetiltak!

En viktig forutsetning for videre dialog og lokalt bidrag i håndtering av cwd på Hardangervidda er at det finnes økonomisk grunnlag for dette arbeidet. Spesielt villreinutvalet, Fjellstyra på Hardangervidda og Hardangervidda grunneigarsamskipnad må ha en fungerende økonomi for å kunne bidra. Villreinutvalet har de siste tre årene blitt påført en merkostnad på flere hundre tusen kroner ifm. cwd-arbeid. Uten refusjon av disse utgiftene og tilføring av nye midler vil det bli svært vanskelig å delta i videre arbeid med cwd. Det er også viktig at Hardangervidda fjelloppsyn som utgjør en bærebjelke for fjellstyrene på Hardangervidda, i større grad engasjeres i cwd-overvåking og arbeid relatert til håndtering av cwd. Dette for å styrke det økonomiske grunnlaget for lokal bidrag og arbeid med håndtering av cwd. Lokalt engasjement og deltakelse har vist seg å være en viktig forutsetning for å kunne skape lokal tillit til både overvåking og bestandsrettede tiltak.

Med hilsen

Henning Ø. Poulsson /s/
Leder Hardangervidda villreinutval

Endre Lægreid /s/
Leder Villreinnemnda for
Hardangerviddaområdet

Innholdet i dette brev er drøftet av styrene i Hardangervidda Grunneigarsamskipnad (HG) og Fjellstyra på Hardangervidda as (FHas). Begge organisasjoner støtter de vurderinger og konklusjoner som er gjort av villreinutvalet og villreinnemnda.

Vebjørn Håvardrud /s/
Leder FHas

Odd Gunnar Vikan /s/
Leder HG

Kopi:

- Landbruks- og matdepartementet
- Klima- og miljødepartementet
- Mattilsynet

Vedlegg 1

Jakt som forvaltningsverktøy og bestandsmål

Det må i dagens situasjon velges en strategi som muliggjør en adaptiv forvaltning der jakt benyttes som det primære forvaltningsverktøyet. Dette medfører at bestanden og kalvetilveksten ikke må reduseres så mye at en i fremtiden ikke kan benytte jakt for uttak av dyr og prøveinnsamling. Dette i tråd med vurderingene i VKM-rapporten og det faktum at det per i dag ikke er foretatt beregninger / vurderinger av hvilket bestandsnivå som gir best kombinasjon av begrensning av smitte, prøveuttak, bevaring av bestanden og opprettholdelse av jakt som forvaltningsverktøy.

Nedenfor er det punktvis satt opp noen vurderinger knyttet til jakt som forvaltningsverktøy relatert til cwd.

- Kalvetilveksten er avgjørende for hvilket antall dyr som kan eller må høstes relatert til ønsket bestandsutvikling.
- Kvotene på Hardangervidda har variert svært mye i størrelse. Dette som følge av at fellingsprosenten er lav. Kvotene vil da variere svært mye avhengig av om det skal felles f.eks. 1.000 dyr eller 2.500 dyr.
- Det er en klar sammenheng mellom kvotestørrelse og antall felte dyr. Det kan som hovedregel tas utgangspunkt i at desto høyere kvote, desto flere felte dyr. Det er imidlertid viktig å være klar over at en gitt kvotestørrelse kan gi relativ stor variasjon i antall felte dyr. Variasjonen er i hovedsak knyttet til villreinens arealbruk i jaktperioden og bestandsstørrelse.
- Det er ulike mekanismer som virker inn ved ulike kvotestørrelser. Ved små kvotestørrelser (under 3.000 kort) blir det en annen kortflyt enn ved høyere kvoter. Dette gjør at små kvotestørrelser har potensial for en vesentlig høyere fellingsprosent enn mer normale / høye kvoter.
- Desto lavere bestandsstørrelse og lavere kalvetilvekst, desto større krav til presisjonsnivå i jaktuttaket. Krav til presisjonsnivå i uttaket kan fort bli vesentlig høyere enn det som er praktisk mulig.
- En kalvetilvekst på 1.500 kalv vil gi grunnlag for et uttak av ca. 1.000 dyr dersom bestanden skal holdes uendret. Men type dyr i uttaket påvirker kommende års kalvetilvekst.
- En kalvetilvekst på 1.500 kalv muliggjør «normale» kvotestørrelser. En bestand med denne produksjonsevnen er også mindre sårbar for variasjonen i jaktuttaket. Dette gjør at jakt kan benyttes som forvaltningsverktøy.
- En bestand der kalvetilveksten er 1.000 kalv eller lavere, vil i praksis være svært krevende å forvalte med nødvendig presisjon gjennom jakt. Dette da jaktuttaket (antall felte dyr) ved en aktuell kvote vil kunne variere relativt mye. Dette såfremt en ikke godtar relativt store endringer i en allerede lav bestand.
- Svært lave kvoter gir liten inntjening for rettighetshavere og fjellstyrer. Dette vil igjen på sikt medføre manglende økonomi til å opprettholde arbeidsplasser knyttet til fjellstyrene og privat villreinforvaltning. Dette da hovedinntektskilden er salg av villreinkort og

- fellingsavgift fra felt villrein. Mulighet for lokal medvirkning i håndtering av cwd og bestandsforvaltning blir da sterkt redusert.
- Lav bestandsstørrelse gjør at sannsynligheten den enkelte jeger har for å felle rein blir redusert, samtidig som prisen på jakta vil øke. Dette vil på sikt kunne gi en endring av jegermassen og etterspørselen etter villreinjakt på store deler av villreinområdet må forventes å bli redusert. Dette vil kunne ha negativ effekt på jaktuttaket.
- Det bør velges tiltak der en reduserer og begrenser smittespredningen innad i villreinbestanden. Samtidig som tilveksten opprettholdes på et nivå som muliggjør en forvaltningsmessig høstbar bestand i en periode med kunnskapsoppbygging.
- I en situasjon med håndtering av cwd, der jakt er tenkt benyttet som forvaltningsverktøy over tid, kreves et visst nivå på bestandsstørrelse og kalvetilvekst.
- Det bør per i dag ikke være et tiltak å redusere bestandsstørrelsen til under 4.500 – 5.000 dyr. Det bør opprettholdes en kalvetilvekst på minst 1.500 kalv. Dette for å opprettholde jakt som forvaltningsverktøy i en fase der;
  - det «avklares» status på cwd i bukkesegmentet på Hardangervidda.
  - det «avklares» cwd-status hos omkringliggende villreinområder.
  - det gjennomføres forskning / undersøkelser mht. smittsomhet, sykdomsforløp ol. hos norsk villrein.
- Strategi og tiltak justeres når ny kunnskap eller vurdering tilsier det.
- Bestandsovervåkingen har per i dag *ikke* et presisjonsnivå som kan dokumentere bestandsstørrelse med et nivå på «+/- hundre dyr» eller bukkeandel på «+/- 1%». Dette bør hensynstas ved valg av strategi og tiltak, samt ønsket presisjonsnivå. Myndighetene må bidra med ressurser til økt og mer presis overvåking av bestanden på Hardangervidda, der lokal forvaltning får en reell medvirkning.

Miljødirektoratet

Mattilsynet

Dykkar ref: 2021/12049

Ål, 01.11.21

Innspel til handtering av klassisk skrantesjuka på Hardangervidda

Fjellstyra på Hardangervidda as (FH) er eit regionalt politisk samarbeidsorgan for dei 6 fjellstyra på Hardangervidda. Styret består av leiarane i desse fjellstyra og ein representant frå Hardangervidda Grunneigarsamskipnad. Organisasjonen er også arbeidsgjevar for Fjelloppsynet på Hardangervidda som utfører sekretariat, oppsyn, skjøtsel og dagleg drift i statsallmenningane for fjellstyra.

Styret i FH har behandla Dykkar brev av 19.10.2021 i styremøte og har gjeve innspel til felles brev frå Hardangervidda Villreinutval, Villreinnemda for Hardangervidda området , Hardangervidda Grunneigarsamskipnad og oss om handtering av skrantesjuka på Hardangervidda.

Med helsing

Vebjørn Håvardrud/s/

Styreleiar

From: Odd Gunnar Vikan[odgvikan@gmail.com]
Sent: 30.10.2021 15:48:00
To: Postmottak Miljødirektoratet[post@miljodir.no]
Cc: Nils Bjørn Vistad[nbjoer-v@online.no]
Subject: Vedr. ref. nr 2021/12049

Vedrørende høringsuttalelse for bekjempelse av klassisk skrantesjuka på Hardangervidda

Styret i Hardangervidda Grunneigarsamskipnad har besluttet å stille seg bak høringsuttalelsen som er utarbeidet i samråd med Villreinutvalget og Villreinnemnda for Hardangervidda.

Hilsen
Hardangervidda Grunneigarsamskipnad
v/ leder

Odd Gunnar Vikan

MILJØDIREKTORATET

01.11.2021

Postboks 5672 Torgarden
7485 TRONDHEIM

Innspill til håndteringen av klassisk skratesjuka på Hardangervidda

Det vises til brev fra Mattilsynet og Miljødirektoratet datert 19.10.2021 der det oppfordres til innspill til håndtering av klassisk skrantesyke på Hardangervidda (deres ref. 2021/12049).

Nore og Uvdal kommune mener det er avgjørende for videre håndtering av skrantesyke at strategi og tiltak blir godt forankret hos på lokale myndigheter, rettighetshavere, fjellstyrer, jegere og øvrig befolkning. Uten reell lokal involvering før vedtak fattes og lokal forankring av valgte tiltak, vil det trolig bli vanskelig å håndtere skrantesykeproblematikken i mange år fremover.

Historien har vist at det ifm. forvaltning av villreinen på Hardangervidda er det avgjørende med klare og konkrete bestandsmål, før tiltak relatert til uttak av dyr kan vurderes og forankres. En vil også påpeke at forvaltning av villrein består av mye mer enn uttak av et bestemt antall dyr. Villreinen er en viktig kulturbærer som gir identitet til kommuner og befolkning rundt vidda i tillegg til den næringsmessige betydningen. Håndtering av skrantesyke og valg av tiltak krever helhetlige vurderinger som omfatter mer enn ensidig fokus på sykdomsbekjempelse og uttak av dyr. I den sammenheng vurderes det som svært uheldig om det i dagens situasjon, uten avklarte og forankrede bestandsmål, iverksettes ekstraordinært uttak av villrein på Hardangervidda. Det må i stedet rettes fokus på øvrige tiltak som er anbefalt i VKM-rapport 2021:01.

Det anbefales at myndighetene er lydhøre for innspill fra Villreinnemnda for Hardangerviddaområdet og Hardangervidda villreinutval i videre håndtering av skrantesyke på Hardangervidda. De to nevnte organer representerer både kommuner, rettighetshavere og fjellstyrer og består av mange ressurssterke personer med stor kunnskap om villreinforvaltning og Hardangervidda generelt.

Med vennlig hilsen

Jan Gaute Bjerke
Ordfører

Målfrid Toeneiet
Virksomhetsleder,
Landbruksforvaltningen i Numedal

Tilsynsutvalet i Vestland

Hardangervidda nasjonalpark

Mattilsynet
Felles postmottak Postboks 383
2381 BRUMUNDDAL

Dykkar ref.

Vår ref.
21/3430-3 /agny/21/31170

Arkiv:
FA-K01

Dato
26.10.2021

Innspel til vidare handtering av CWD på Hardangervidda

Tilsynsutvala for Hardangervidda nasjonalpark er ein av mange organ med direkte eller indirekte forvaltningsansvar, påverknad og interesse for villreinen på Hardangervidda.

Tilsynsutvala for Hardangervidda nasjonalpark har ansvar for regelverket for all motorisert ferdsle innan nasjonalparken.

Sist vinter gjennomførte Tilsynsutvalet i Vestland strenge begrensningar for lokalbefolkning, turisthytter og andre brukarar vedkomande bruk av transportløyper for snøskuter, dette for å ta omsyn til villreinen. Føremålet var å hindre uroing med motorferdsle og folk i områda der villreinen til ei kvar tid oppheldt seg. Dette vart lojalt motteke av dei det gjaldt.

Dersom Mattilsynet og Veterinærinstituttet vel å gjennomføra vinterjakt med snøskuter/helikopter vil dette vera svært skadeleg både for oss med forvaltningsansvar for motorferdsle, og truverde når me ber om lojalitet til våre restriksjonar. Gjenlevande villreinen vil også erfare at motorisert ferdsel er farleg, og uroing/stressoppleving vil vera betydeleg auka.

Tilsynsutvalet i Vestland vil derfor gje uttrykk for at me er sterkt imot at det eventuelt vert gjennomført eit vinteruttak av villrein.

Dette vil vera ei voldsom belastning for villreinen både på kort og lang sikt, men og for miljøet, og den respekten forvaltninga er avhengige av hjå lokalbefolkninga.

for leiar i TU Vestland
Trygve Sæbø

Anne Gerd Nysveen
Konsulent
Tilsynsutvalet i Vestland for Hardangervidda nasjonalpark

Kopi til:

Hardangervidda Villreinutvalg	Kioskgården	3630	RØDBERG
Klima- og Miljødepartementet	Postboks 8013 DEP	0030	OSLO
Miljødirektoratet	Postboks 5672 Torgarden	7485	TRONDHEIM
Ordførar i Eidfjord kommune			

Ring oss
Telefon: 53 65 40 00
Sentralbord: 09.00 - 15.00

Kontakt oss:
tilsynsutvalet.hordaland@ullensvang.kommune.no
Sandvikevegen 11, 5780 Kinsarvik

Kopi til:

Ordfører i Hol kommune

Ordfører i Nore og Uvdal
kommuneOrdfører i Rollag
kommune

Ordfører i Tinn kommune

Ordfører i Ullensvang
kommune

Ordfører i Ulvik herad

Ordfører i Vinje kommune

Statsforvaltaren i Vestland Njøsavegen 2 6863 LEIKANGER

Statsforvalteren i Oslo og Postboks 325 1502 MOSS

Viken

Statsforvalteren i Vestfold Postboks 2076 3103 TØNSBERG

og Telemark

Tilsynsutvalget i Telemark

for Hardangervidda

nasjonalpark

Tilsynsutvalget i Viken for

Hardangervidda

nasjonalpark

Villreinnemnda for

hardangerviddaområdet

MILJØDIREKTORATET
Postboks 5672 Torgarden

7485 TRONDHEIM

Sakshands.	Saksar.	Løpenr.	Arkiv	Dato
LASSEMA	2021/1305	22054/2021	SA6	29.10.2021

Svar - Skrantesjuka Oppfordring til innspel

Viser til brev av 19.10.21 med vedlegg, der mellom anna kommunane rundt Hardangervidda blir bedne om innspel i samband med vidare handtering av skrantesjuka på vidda.

Villreinjakta 2021 er avslutta, det er hittil i år analysert 1379 cwd prøver frå Hardangervidda, alle negative. Totalt fellingsresultat for 2021 ligg ikkje føre per i dag, men det ligg truleg i underkant av kva målet var.

Det har vært ein varm sommar på vidda, villreinen har vært svært uroleg, dette saman med tidleg jaktstart og lang jakt, har ført til dyr med liten fett reserve inn mot vinteren. I tillegg stilles det lokalt mange spørsmål i forhold til kor smittsam skrantesjukan er, er dette noko me har levd med i mange år, kva med all sauene på vidda, kor lett/vanskeleg smittes dette over på anna hjortevilt osv osv. Mange spørsmål, men få og eintydige svar.

Med dette som bakgrunn, og ikkje nye funn av skrantesjuka dette året, vil det lokalt vere svært låg oppslutning om og sterk motstand mot ekstraordinært uttak vinteren 2022. Vinje kommune ber Mattilsynet og Miljødirektoratet lytte til kva Hardangervidda villreinutval og villreinnemnda for Hardangerviddaområdet meiner i saka. Det er desse organisasjonane som er sette til å handtere bestandsforvaltninga på Hardangervidda, og dei gjer det med tyngde i sin medlemsmasse og som politisk vald organ med medlemmer frå kommunane med areal på vidda.

Dersom, mot all fornuft, det blir teke ei avgjerd om ekstraordinært uttak, er det viktig at villreinutvalet og villreinnemnda er med å styrer uttaket. Konfliktnivået er stort allereie i dag, meir fakta på bordet, er det som kan redusere konfliktnivået.

Meir informasjon ut lokalt er viktig. Kommunen etterlyste det tidlegare i eit teams møte i haust at for å lukkast framover, må det komme jamlege «lekkasjar» frå dei møta som blir haldne. Både til kommunane og grunneigarane.

Ordførarane rundt Hardangervidda, med ordførar Jon Rikard Kleven frå Vinje i spissen, har òg bede om eit møte med Landbruks- og matministeren for å leggje fram kommunane sitt syn

i den alvorlege situasjonen rundt vidare forvaltning av villreinstamma. Dei har bede om eit møte før nye avgjerd blir tekne i forvaltninga.

Med helsing

Lasse Mathisen
landbruksrådgjevar

Brevet er sendt elektronisk og har difor ingen signatur.

Vedlegg:

Maarfjell

Sandven 25
3656 Atrå
maarfjell@maarfjell.no

Atrå 15.10.2021.

Miljødirektoratet og Mattilsynet

-
-

Tiltak mot skrantesjuka

Klima- og miljødepartementet og landbruks- og matdepartementet har bestilt involvering av lokale i vurdering av tiltak mot skrantesjuka. Maarfjell sameige er Hardangerviddas største private eiendom med omtrent 350.000 daa. Normalt blir omtrent 10% av jaktuttaket, på Hardangervidda, felt på Maarfjells grunn. Maarfjell sameige ønsker å være direkte involvert i vurderinger og tiltak.

Risiko for spredning av skrantesjuka til andre arter er brukt som argument for å redusere stamma til minimum. Dette er et voldsomt tiltak. Spesielt om man ikke vet hvorvidt andre arter kan bli smitta av skrantesjuka.

Maarfjell sameige mener at det offentlige bør prioritere ressurser til overvåkning og forskning på skrantesjuka framfor uttak av dyr. Dette kan fremme kunnskapen og gjør oss bedre skodd for å håndtere lignende situasjoner. En betydelig nedskytning vil i mindre grad gi kunnskap.

Det er svært god dugnadsånd i jegerstanden med tanke på prøvetakning. I hovedsak kan jegere gjøre jobben med prøvetakning, om det er i ordinær eller ekstraordinær jakt.

Maarfjell sameige vil ikke godkjenne at offentligheten bruker Maarfjells grunn for å redusere stamma. Maarfjell sameige godkjenner bruk av Maarfjells grunn til overvåkning, og uttak av enkelte dyr i overvåkningssammenheng, under forutsetning av at Maarfjell sameige holdes orientert og blir hørt. Uttak skal utføres av rettighetshavere ikke offentlige jaktlag.

Maarfjell sameige mener at villreinstamma på Hardangervidda ikke bør vesentlig lavere enn 5.000 dyr.

Med hilsen

Stein O. H. Rue
Maarfjell Sameige

From: Jenny Rolness[dyrenes.rost@gmail.com]
Sent: 09.10.2021 14:30:59
To: Jenny Rolness[dyrenes.rost@gmail.com]; Postmottak Miljødirektoratet[post@miljodir.no]
Subject: Innspill angående ekstraordinære tiltak mot villreinen på Hardangervidda
Miljødirektoratet

v/saksbehandlere angående villrein og skrantesyke
Seksjonssjef
Avdelingsdirektør
Miljødirektør

Innspill angående ekstraordinære tiltak mot villreinen på Hardangervidda

Vi sender dette innspillet fra Norges Miljøvernforbund og Dyrenes Rett også til media, da vi mener at det som står i fare for å skje på Hardangervidda er i strid med norsk lovverk og Norges internasjonale forpliktelser for villreinen.

Norge har ansvar for over 90 prosent av den gjenlevende tundrareinen i Europa. 30 prosent av den lever på Hardangervidda. I dette tøffe, ugjestmilde høyfjellsmiljøet har villreinen levd siden siste istid. Dyrene har overlevd klimaendring, jakt, fangst og predasjon. Nå står de overfor sin største utfordring: Norsk naturforvaltning!

Ett enkelttilfelle av CWD-smitte på Hardangervidda i 2020 har utløst planer som er så dramatiske at de mangler sidestykke i norsk naturforvaltning. Mattilsynet og Miljødirektoratet vil skyte tusener av villrein i 2021. Nesten all voksen bukk skal dø, andelen skal ned på 0-3 prosent, og flest mulig bukk på 2,5 år, samt minst 1000 simler. I løpet av 2-3 år skal bestanden etter planen reduseres til minimal genetisk levedyktig bestand.

Per i dag har Mattilsynet mottatt over 1000 prøver fra reinsdyr skutt under jakten 2021. Av disse var alle friskmeldte prøver, dvs. av 1000 prøver var hver eneste uten CWD! Likevel har departementet bedt Miljødirektoratet om å forberede et eventuelt ekstraordinært uttak.

Det kan om få år være igjen rundt 500 reproduktive dyr av det som nå er Europas største og viktigste villreinstamme. En marginal bestand nesten uten voksne bukker vil ta bort nedarvet kunnskap og gi genetisk utarming, innavlsproblem og svake dyr med dårlig motstandskraft mot sykdommer og parasitter. Et snøras eller lynnedslag som tar livet av noen hundre dyr kan føre til at bestanden ikke lenger vil være levedyktig.

Følgene av ekstraordinære tiltak

Voksne bukker har en viktig funksjon for å holde bestanden frisk og livskraftig. De sørger for synkronisert kalving om våren, de graver frem vinterbeite til simler og kalver og bidrar til økt arealbruk ved å ta i bruk randsonene. Økt arealbruk for villreinen er en målsetning i forvaltningen. Mangel på voksne bukker fører til seinfødte kalver som får for kort tid til å bygge

opp nødvendige fettreserver før en krevende vinter, og mindre mat på kalvene om vinteren. Kombinasjonen av disse to faktorene kan bli stor kalvedødelighet.

Jegere som har jaktet på Hardangervidda i sommer og høst forteller om kalvevekter på 10-12 kilo og helt ned mot 6 kilo. Mange kalver er blitt morløse i jakten på CWD-prøver fra voksne dyr. Ved motorisert vinterjakt på simler vil dette forverre seg dramatisk, og hundrevis av kalver kan bli morløse. Med jakt fra 10. august og til 7. oktober, og eventuell videre herjing med dyrene utover vinteren, vil kalvene være sjanseløse.

Hvem skal rydde opp i denne lidelsen? Mener Mattilsynet og Miljødirektoratet at det er greit at kalvene som ikke er interessante som testobjekt pines i hjel?

Kalvene nevnes ikke i planene. Mattilsynet nevner i det hele tatt ikke de begrensninger som dyrevelferdsloven setter. Dyrenes egenverdi er fullstendig glemt. Etaten som skal ivareta dyrevelferden er blitt dyrenes verste fiende, og forvalter våre ville bestander på samme måte som de forvalter tamme besetninger i fjøs.

Etter en lang utvidet jakt kan snøscootere og helikopter bli satt inn i nedskytingen av villrein. Motorisert jakt og stor aktivitet i fjellet kan få fatale følger for villrein, som er sårbar for selv små forstyrrelser. Under jakt søker villreinen trygghet i flokk, og hver forstyrrelse utløser dermed fluktadferd for hundrevis av dyr.

Norsk Villreinsenter og Villreinrådet advarer mot forstyrrelser. Villreinen lever marginalt og det skal svært lite til av forstyrrelser før det får store konsekvenser. Det går ut over beitetid og kroppsvekt, som igjen gjør reinen mindre egnet til å overleve det tøffe klimaet. En annen følge er at simlene kan utsette kalvingstidspunktet, slik at kalvene får for kort tid til å bygge opp fettreserver som de er avhengige av å tære på gjennom vinteren. Forstyrrelser som bidrar til å redusere mattilgangen eller øke energiforbruket kan ha store negative konsekvenser for dyr som lever i et ekstremt miljø..

<https://www.villrein.no/trusler>

Store dyrelidelser

Hardangervidda-reinen kan gå en lignende vinter i møte som reinen i Nordfjella sone 1, der 1443 dyr ble slaktet ned under 4 måneder med vinterjakt. Dyrene ble forfulgt med snøscootere og skutt ned med helikopter. De ble påskutt i flukt, med femdoblet risiko for skadeskyting. Mange ble skadeskutt og simler ble skutt fra kalvene. Dyrene søkte tilflukt på fjelltopper der de stod uten mat i hardt vær, de flyktet ut i farlig terreng der de ble tatt av snøskred, de sultet og ble avmagret. På slutten var dyrene så utslitte at de stod apatiske og lot seg skyte ned.

En tidligere SNO-ansatt med over 50 års erfaring som oppsynsmann i flere villreinområder, kaller nedslaktingen i Nordfjella "den største dyremishandling som noen gang er blitt utført på en høytstående villlevende pattedyrart". Han mener at det vil ta minst 20-30 år før en nedskutt bestand på Hardangervidda kan ta seg opp igjen, hvis den i det hele tatt klarer det. I prosessen vil umistelig genetikk gå tapt.

Dyrevelferd og kunnskap må være til stede ved ethvert tiltak. Det er ingen smittesituasjon på Hardangervidda som kan utløse en unntakstilstand, der dyrevelferdsloven og naturmangfoldloven settes til side.

Kunnskapsgrunnlaget mangler

Man vet ingenting om sykdommen - når eller hvor den oppsto, om den finnes andre steder, hvor smittsom den er på villrein, om den kan oppstå spontant eller alltid har vært i fjellet. For å være føre var raseres enda et villreinområde, selv om naturmangfoldlovens føre var prinsipp handler om det motsatte - å unngå irreversibel skade på naturmangfoldet. Blir villreinen borte vil det gi uoversiktlige skader på økosystemene som arten har vært del av i tusener av år.

Forholdene i Nord-Amerika, der det er tett mellom viltfarmene, er ikke sammenlignbare med Norge. Men selv der er ingen hjortedyrbestand truet og det jaktes fortsatt for bestandsregulering, etter over 50 år med sykdommen. I områder med høyt smittepress er forekomsten av preklinisk CWD estimert til 1-15 % for hjort og 1 % for wapitihjort. Under 20 elger har fått påvist smitte. <http://cwd-info.org/cwd-overview/>

Likevel skal også elg og hjort slaktes ned. Mattilsynet omtaler det som "sykdomshåndtering", men det er ingenting som tyder på at viltbestandene er syke. Mattilsynets tiltak er tusen ganger mer dødelig enn noen sykdom. Nå drives villreinen inn på Norsk rødliste. På global rødliste er villreinen oppført som sårbar, etter en nedgang på 40 prosent.

Villreinen ofres for eksportnæringen

Årsaken til den forhasta nedslaktingen av villrein er åpenbart handelsinteresser.

Olaug Bollestad sa følgende i Stortinget i 2019: "EU foreslo i 2018 å forby omsetning av kjøtt fra hjortedyr fra områder med CWD (uavhengig av CWD-type), og med krav om at hjortedyrkjøtt fra resten av landet kun må komme fra dyr som har testet negativt for CWD. Et slikt omsetningsforbud ville ha stor betydning, da det i praksis også vil ramme innenlandsk omsetning. Omfattende beskyttelsestiltak vil være uheldige for det gode omdømmet som norsk matproduksjon har generelt og for jakt og tamreinnæringen spesielt."

[Svar på skriftlig spørsmål om å ta prøver av villreinstammen med tanke på skrantesjuka \(CWD\) - regjeringen.no](http://regjeringen.no)

Følgene av de planlagte tiltakene kan bli det samme som målrettet utrydding. På toppen av det hele kommer vedvarende forstyrrelser i form av ferdsel, utbygging, overvåking og merking. De samlede belastningene for villreinen blir for store.

Vi advarer på det sterkeste mot de planlagte tiltakene. Motorisert vinterjakt vil være katastrofalt for villrein som er utslitt etter nesten 2 måneder med intens jakt. Det finnes ikke grunnlag for slike inngripende tiltak. Vi minner om at det handler om levende individer og en art som er svært sårbar for forstyrrelser.

Vennlig hilsen

for Norges Miljøvernforbund
Ruben M. Oddekalv

for Dyrenes Rett
Jenny Rolness

MILJØDIREKTORATET
Postboks 5672 Torgarden
7485 TRONDHEIM

Erik Lund

Deres ref:
2021/12049

Vår ref:
2021/3110-4

Saksbeh:
Dagfinn Jaren, tlf. 952 14 603

Arkivkode:
K46

Dato:
07.11.2021

Innspel frå Tinn kommune til handteringa av klassisk skrantesjuka på Hardangervidda

Mattilsynet og Miljødirektoratet har i brev 19.10.2021 oppmoda lokale interesser til å kome med innspel til handteringa av klassisk skrantesjuka på Hardangervidda. Vi viser i denne samanhengen til felles innspel datert 31.10.2021 frå Hardangervidda villreinutval og Villreinnemnda for Hardangerviddaområdet, samt til politisk uttale frå Hardangerviddarådet.

I den delen av Hardangervidda som ligg i Tinn kommune, er jakta organisert gjennom eitt felles vald, HA Tinn med areal 1.140.000 dekar. Valdet er samansett av 15 jaktfelt med areal som varierer frå 6.000 til 192.000 dekar. Organiseringa gjev høve til fleksibel jaktutøving med god utnytting av samla kvote og enkel flytting av fellingsløyver innafor kommunegrensene. Årets jakt har likevel vore dårleg, noko som må tilskrivas ver og vind med lite rein innafor kommunegrensene og bare i korte periodar. Likevel vil vi tru at dette er ein god måte å forvalte villreinen på, ikkje minst i situasjonar som dette der effektivt uttak ikkje bør hindrast av unødvendige forvaltningsgrenser.

Frå Tinn kommune si side vil vi elles særleg presisere følgjande:

1. Vi registrerer at lokal forvaltning på alle nivå er skeptisk til gjennomføring av radikale ekstraordinære uttak. Forankring og aksept frå rettshavarar, jegerar, lokalbefolkning og lokale myndigheter er avgjerande for å kunne gjennomføre inngripande tiltak mot spreiding av skrantesjuka. Det er og grunnleggjande for tilliten og det konstruktive samarbeidet mellom lokal og sentral forvaltning for lang tid framover.
2. Ekstraordinært uttak av eldre bukk gjennom vinterjakt, nødvendigvis med mykje bruk av helikopter, vil medføre ei uakseptabel belastning også på den delen av villreinstamma som ikkje skal takast ut, men skal leva vidare og treng ro og fred.
3. I 2021 er det ikkje funne nye smittetilfelle hjå villrein på Hardangervidda. Det må påverke dei vala som skal takast no.
4. Som lokal viltmyndighet er Tinn kommune oppteken av kunnskapsbasert forvaltning. Dette vert best sikra ved at tiltak mot CWD fylgjer tilrådingane frå Vitskapskomiteen for mat og miljø (VKM).

Med helsing

Anne Tove Sandal Teigenes
kommunedirektør

Dagfinn Jaren
enhetsleder

Brevet er signert og godkjent elektronisk og inneheld derfor ingen signatur.

Mottakere av dette brevet:
MILJØDIREKTORATET

Miljødirektoratet
Postboks 5672 Torgarden

7485 TRONDHEIM

Arkivsakid-doknr: 21/528-4
Journalpostid: 21/10579

Saksh: Anders Vatle
Telefon:

Arkivkode Dato:
K2-K46 11.11.2021

Handsaming av CWD på Hardangervidda

Eidfjord kommune støttar opp om alle attendemeldingar som fråår ekstraordinære tiltak no i vinter og utanom ordinær jakttid. Ein oppmodar mynda til å lytta, og å leggje avgjerande vekt på desse attendemeldingane. Strategi og tiltak må byggja på kontinuerleg oppdatert og beste tilgjengelege kunnskapsgrunnlag. Ein må bruka den næraste tida til å skaffa og oppdatera dette kunnskapsgrunnlaget, før ein iverksett tiltak som kan visa seg å vera irreversible.

Viser til brev frå Mattilsynet og Miljødirektoratet datert 19.10.2021 der det vert oppfordra til å koma med innspel til handsaming av klassisk skrantesjuke (CWD) på Hardangervidda.

Mattilsynet og Miljødirektoratet gav i april 2021 skriftlege anbefalingar om handsaming av CWD, med spesielt fokus på Hardangervidda. På punktet om vidare forvaltning vart det ikkje gitt felles anbefaling frå desse to organa:

- Mattilsynet: *«Videre mener Mattilsynet at bestanden må ned til en genetisk levedyktig bestand i løpet av 2 – 3 år»*
- Miljødirektoratet: *«Miljødirektoratet mener det er sentralt å beholde jakt som den viktigste uttaksformen i arbeidet med sykdomsbekjempelse og kunnskapsoppbygging. Det er viktig å legge opp til en forvaltning hvor det er grunnlag for fortsatt jakt fremover, selv om det vil være på en lav bestandsstørrelse»*

Mattilsynet peika og på at bukk 3,5 år og eldre måtte ned mot eit minimum i 2021 og talfesta dette til 0-3 % i åra som kjem. Strukturteilinga vil truleg visa at me etter årets jakt ikkje nådde dette.

Det er til no ikkje rapportert om positive CWD prøvar etter årets jakt. Funn av 1 positiv prøve i 2020 av totalt rundt 5 500 CWD-prøvar på Hardangervidda vert tatt svært alvorleg. Involverte forvaltningsorgan, frå grunneigarar, fjellstyre, villreinutval,

villreinnemnd og tilsynsutval, til Miljødirektorat og Mattilsyn er i hovudsak einige og støttar myndigheitenes mål om å «bygrensa smitte med mål om å utrydde klassisk skrantesyke.»

Tillit til, og reell medverknad til prosessane for dei forvaltningsorgana som er nærast på den daglege forvaltninga av Hardangervidda er avgjerande for det vidare arbeidet med handsaming av CWD på Hardangervidda.

Attendemeldingar frå forvaltningsorgana som er tettast på Hardangervidda og problematikken med CWD i det daglege er unisone. Kondisjon på villreinstamma er no så dårleg at det vil vera uforsvarleg å iversetja tiltak utanom ordinær jakt, også ut frå eit dyrevelferdsperspektiv.

Det er stor fare for at det vil opplevast som ei direkte overkøyring av lokale forvaltningsorgan og interesser, om ein vel å setje i verk ekstraordinære uttak av villrein, gitt dei funn av CWD ein har gjort til no. Ordinær jakt har vore, og vil vera det beste verktøyet til å forvalta villreinen på Hardangervidda. Tap av lokal tillit og engasjement kan gjera det svært vanskeleg å gjennomføra framtidig forvaltning gjennom ordinær jakt.

Med venleg helsing
Eidfjord kommune

Anders Vatle
Ordførar

Andre mottakarar:				
Klima- og Miljødepartementet	Postboks 8013 DEP	0030	OSLO	
Landbruks- og Matdepartementet	Postboks 8007 Dep	0030	OSLO	
Mattilsynet	Felles postmottakPostboks 383	2381	BRUMUNDDAL	
Stortinget	Postboks 1700 Sentrum	0026	OSLO	

Kopi til:				
Eidfjord Fjellstyre	Simadalsvegen 1	5783	EIDFJORD	
Hardangervidda	c/o Nils Bjørn	3516	HØNEFOSS	
Grunneigarsamskipnad (hg)	VistadPålerudbyen 72			

Kopi til arkiv og kopibok

Vedlegg:	
Dok.nr	Tittel
187338	Felles innspill vedr cwd HV 31 10 2021
187339	Handtering av CWD på Hardangervidda (L)(401445)
187340	Innspel til vidare handtering av CWD på Hardangervidda

Til

Miljødirektoratet

Postboks 5672 Torgarden

7485 Trondheim

post@miljodir.no

Mattilsynet

Felles postmottak

Postboks 383

2381 Brumunddal

postmottak@mattilsynet.no

Fra

NOAH – for dyrs rettigheter

Dronningens gate 13

0152 Oslo

register@dyrsrettigheter.no

Deres ref.: 2021/72844

Dato: 08.11.2021

**INNSPILL TIL VURDERING AV BEHOV FOR EKSTRAORDINÆRT UTTAK AV VILLREIN PÅ
HARDANGERVIDDA**

Miljødirektoratet og Mattilsynet har fått i oppdrag fra Klima- og miljødepartementet å vurdere om et ekstraordinært uttak av villrein på Hardangervidda er nødvendig etter endt jakt. En faglig vurdering skal leveres til departementene innen 12. november. NOAH viser til våre tidligere innspill til håndteringen av skrantesyke der vi oppfordrer til å ivareta dyrevelferden og fokusere på tiltak som ivaretar reinsdyrstammen og hele økosystemet fremfor nedslakting av en allerede sårbar stamme. NOAH oppfordrer til å la være å sette igang ekstraordinært uttak og NOAH oppfordrer spesielt til å ikke sette i gang motorisert jakt på reinsdyr, da dette vil medføre alvorlige dyrevelferdsmessige konsekvenser.

Økt jakttrykk vil ikke stoppe smitten og kan virke mot sin hensikt

Det er i følge VKMs rapport om handlingsrommet etter påvisning av CWD på Hardangervidda nå svært liten sannsynlighet for at man klarer å utrydde sykdommen.¹ I rapporten står det: *“Det er bare mulig å fullstendig utrydde smitte ved å utrydde den infiserte bestanden. En slik strategi vil også innebære at det berørte området legges brakk og holdes tomt for hjortedyr inntil miljøsmitten er borte.”* Dette er ikke en aktuell strategi for Hardangervidda. Infiserte dyr kan bære og skille ut smitte over lang tid uten å vise tegn på sykdom, og prionene som skilles ut i miljøet er smittefarlige i mer

---

¹ VKM, rapport “Handlingsrommet etter påvisning av skrantesyke” (2021)

[https://vkm.no/download/18.6865da2d1772f79c04350359/1611744363527/Handlingsrommet%20etter%20p%C3%A5visning%20av%20skrantesyke%20\(Chronic%20Wasting%20Disease,%20CWD\)%20p%C3%A5%20Hardangervidda.pdf](https://vkm.no/download/18.6865da2d1772f79c04350359/1611744363527/Handlingsrommet%20etter%20p%C3%A5visning%20av%20skrantesyke%20(Chronic%20Wasting%20Disease,%20CWD)%20p%C3%A5%20Hardangervidda.pdf)

enn 5 år og smittedosen for å bli infisert er svært lav. Ingen av strategiene som er vurdert for Hardangervidda vil kunne fjerne miljøsmitte og alle tiltak som gjøres vil dermed først og fremst være for å begrense smitte. NOAH vil peke på at jakt medfører økt forflyttelse av dyrene og dermed økt spredning av smittestoffet i miljøet. Jakt fører også til stress hos dyrene, noe som kan medføre dårligere immunforsvar og dermed økt mottakelighet for sykdommen. Jakt med snøskuter og helikopter vil være særdeles belastende og stressende for stammen. Vinteren er en sårbar tid hvor reinen trenger ro og må spare energi. Reinsdyrstammen på Hardangervidda har allerede gjennomgått flere måneder med jakt. I tillegg til den ordinære jakttiden har Miljødirektoratet fastsatt 10 dager tidligere jaktstart i Hardangervidda villreinområde sør for riksveg 7 og Villreinemnda for Hardangerviddaområdet har utvidet jakta med 7 dager i etterkant av ordinær jakttid. I tillegg er villreinen utsatt for andre menneskelige forstyrrelser året rundt. Sammen med andre tiltak som er foreslått som for eksempel merking av et større antall dyr med GPS-halsbånd, gjeting med helikopter og snøskuter og uttak av et høyt antall dyr, vil et ekstraordinært uttak på vinterføre påføre villreinen store dyrevelferdsmessige belastninger som ikke er akseptable. Håndteringen av skrantesyke risikerer å påføre villreinstammen ugjenopprettelige skader, samtidig lider enkelt dyr under de svært inngripende tiltakene. Det høye uttaket av voksen bukk vil også føre til mindre genvariasjon og dermed ytterligere svekke den totale bestandens motstandskraft i lang tid fremover.

Vinterjakt påvirker også andre arter negativt

NOAH er svært bekymret for at man i dagens situasjon allerede har et manipulert og dermed mer sårbart økosystem rundt reinen. Forskning gjort i USA peker på at tilstedeværelse av rovdyr som ulv kan være svært nyttig for å begrense spredning av CWD², men VKMs rapport (2021) stadfester: «Store rovdyr er i praksis utryddet fra Hardangervidda, også fra nasjonalparken. Villreinstammen reguleres i dag gjennom jakt. Som økosystem er derfor Hardangervidda svært endret, og dyrenes helsetilstand (kondisjon, parasittbelastning og forekomst av sykdommer) kan sees i lys av den kunstige livssituasjonen som villreinen her har.»³ Det er tydelig at det er behov for et paradigmeskifte i håndteringen av villreinstammen hvor man ivaretar alle naturlig tilhørende arter som har utviklet seg sammen med reinen og minsker menneskelig påvirkning. En kunstig livssituasjon har oppstått gjennom gjennomgripende manipulering av økosystemet, på tross av at nasjonalparken ble opprettet nettopp med bakgrunn i beskyttelse av reinen. Reinen, i likhet med alle andre ville dyr, kan ikke effektivt beskyttes uten at hele det økologiske systemet rundt den beskyttes. NOAH mener denne erkjennelse må ligge til grunn for de strategiene som nå velges. Selv om det i denne situasjonen er reinen som er i fokus, vil NOAH bemerke at hele fjelløkologien med arter som fjellrev, rype, andre fuglearter og rovdyr også lider under den kunstige situasjon som er skapt. Vinterjakt vil også forstyrre disse artene og påvirke dem negativt. Strategier mot CWD må innrettes mot å bygge opp et naturlig økosystem som reduserer den kunstige livssituasjonen reinene befinner seg i.

NOAH stiller spørsmål ved om håndteringen er i tråd med loven og internasjonale forpliktelser

Meld. St. 14 (2015 – 2016) Natur for livet – Norsk handlingsplan for naturmangfold viser blant annet

² <https://www.nytimes.com/2020/11/12/science/wolves-chronic-wasting-disease.html>

³ VKM, rapport "Handlingsrommet etter påvisning av skrantesyke" (2021)

[https://vkm.no/download/18.6865da2d1772f79c04350359/1611744363527/Handlingsrommet%20etter%20p%C3%A5visning%20av%20skrantesyke%20\(Chronic%20Wasting%20Disease,%20CWD\)%20p%C3%A5%20Hardangervidda.pdf](https://vkm.no/download/18.6865da2d1772f79c04350359/1611744363527/Handlingsrommet%20etter%20p%C3%A5visning%20av%20skrantesyke%20(Chronic%20Wasting%20Disease,%20CWD)%20p%C3%A5%20Hardangervidda.pdf)

til at regjeringen vil arbeide for å sikre villreinen og dens leveområder. Videre skal Kvalitetsnorm for villrein bidra til at villrein, og de ulike villreinområdene, forvaltes på en slik måte at internasjonale forpliktelser overholdes, og at nasjonale målsettinger om ivaretagelse av levedyktige bestander innenfor sine naturlige utbredelsesområder nås. NOAH etterlyser en beskrivelse av hvordan håndteringen av skrantesjuka er i samsvar med Norges internasjonale forpliktelser gjennom bla. a. Bernkonvensjonen og hvordan håndteringen er i tråd med naturmangfoldloven og dyrevelferdsloven.

Konklusjon

NOAH advarer mot å sette i gang ekstraordinært uttak av rein på Hardangervidda. Vi oppfordrer spesielt til å ikke gjennomføre motorisert jakt, da dette vil medføre alvorlige, uakseptable konsekvenser for dyrevelferden.

Med vennlig hilsen

NOAH – for dyrs rettigheter v/

Maria Lien
Veterinær

Anders Vatle

Arkivsakid- doknr:	20/102-6	Saksh: Gunnar Elnan	Arkivkode	Dykkar ref.	Dato:
Journalpostid:	21/10364	Telefon 53 67 3652	FST-620		10.11.2021

Handtering av CWD på Hardangervidda

Eidfjord fjellstyre bed politisk leiing i kommunane rundt vidda støttar opp om lokal forvaltning sine tilrådingar når det gjeld tiltak i samband handtering av CWD utfordringa.

Fjellstyret vonar val av tiltak for vidare forvaltning av villreinstamma på Hardangervidda til slutt hamnar til sentral politisk leiing. Våre tilrådingar er at samtlege ordførarar i aktuelle kommunar markerer lokalt syn og brukar sine kanalar inn mot sentrale partifeller for å påverke avgjer i denne viktige saka. Avgjer i tråd med det Mattilsynet føreslår vil kunne ha alvorlege negative følgjer, fyrst og fremst for villreinen, men og viktig kultur og tradisjon for fjell- og fjordbygdene kring vidda i mange år framover.

Dette brevet er skreve med utgangspunkt i den kunnskap fjellstyret er kjent med på noverande tidspunkt.

Fjellstyret har stilt seg bak Villreinutvalet og Villreinnemnda sitt brev datart 31.10.21. Samstundes ynskjer fjellstyret å markera sitt syn og vil poengtera følgjande:

- Fjellstyret er ikkje einig i Mattilsynet si oppfatning av kva som er naudsynte tiltak på noverande tidspunkt. Dette grunnjev fjellstyret med at Mattilsynet angrip «pasienten» i staden for å finna omstendigheitene for smitta hjå villrein.
- Fjellstyret meiner forvaltninga har tid til å skaffa meir kunnskap basert på lokale forhold. Oss kjent er det påvist CWD i jordprøvar i Nordfjella sone 1 og sone 2. CWD er ikkje påvist i slike prøver frå Hardangervidda. Fjellstyret er klar over at prøvemetodikken er forbunde med uvisse. Samstundes er det av 5500 CWD-prøvar teke på rein frå Hardangervidda, funne smitte i kunn ein bukk.
- Fjellstyret er samnd i ei «føre-var haldning» i form av å redusera moglegheit for miljøsmitte. Dette er følgd opp med å delta i elgvald i fjellet der elgen har arealoverlappande arealbruk med villrein. Fjellstyret er og restriktiv med å tillata nye

saueflokkar etablert på statsallmenningen.

- Fjellstyret er særst oppteken av dyrevelferd og er kjent med at reinen på Hardangervidda er i dårleg kondisjon. Vinterjakt på ei tid reinen treng ro, er ikkje akseptabelt. Fjellstyret vil ikkje bidra til ein slik aktivitet og ynskjer ikkje fjellstyrehyttene nytta av eventuelt mannskap for ekstraordinært uttak utanom ordinær jakttid. Skrantne og tydeleg sjuke dyr bør sjølvstakt takast ut.

La reinen få fred no i vinter!

Med venleg helsing
Eidfjord fjellstyre

Lars Kristian Eidnes
Leiar

Gunnar Elnan
Rådgjevar/sekretær

Andre mottakarar:
Rauland fjellstyre
Røldal fjellstyre
Ullensvang fjellstyre
Ulvik fjellstyre
Øvre Numedal fjellstyre

Kopi til:

Hardangervidda fjelloppsyn
Hardangervidda
Villreinutvalg
Villreinnemnda for
Hardangerviddaområdet

Kioskgården

3630 RØDBERG

Kopi til arkiv